

Analysis of the construction of the city's cottages and its neighborhoods from the perspective of cultural security Case study: Shahrood city

Islam Karami^{1*} Fatemeh Shahhosseini²

¹ department of architectural and Urbanism, Faculty of Architectural Engineering and Urbanism, Shahrood University of Technology (SUT), Shahrood. Iran

² Master of Science in Mathematical Statistics Department of Statistics, Faculty of Mathematical Sciences Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

Received: 15 October 2025 Received In revised form: 9 December 2025 Accepted: 24 December 2025 p.p: 291 –324

<https://doi.org/10.22034/ispdrc.2025.2074589.1220>

ABSTRACT

Considering the role of cultural security in social sustainability, the research problem is to investigate and analyze cultural security in the physical-spatial construction of the city. By examining the theoretical foundations and indicators of collection and their validity examination through 25 architecture and urban planning experts, 384 Likert-scale researcher-made questionnaires were distributed among the people of Shahrood city through a random sample and online, and after collecting the questionnaires, they were analyzed using SPSS software. According to the findings, cultural security is at an average level. Of the 5 components of belief principles, historical stories and construction, traditions and rituals, there is a positive influence from other cultures and lifestyle; the highest values are related to belief principles, and, on the contrary, the lowest values are related to lifestyle. In examining the correlation between the components, there are positive and relatively strong relationships between the components. The standardized regression coefficients showed that the strongest relationship is between cultural security and positive influence from other cultures, and the weakest relationship is related to cultural security and belief principles. Considering the important issues, the approach is presented in the form of a plan in the conclusion.

Keywords: Cultural security, identity, Islamic city, Islamic culture

تحلیل ساخت کالبدی شهر و محلات آن از منظر امنیت فرهنگی

مطالعه موردی: شهر شاهرود

اسلام کرمی - استادیار، گروه معماری و شهرسازی، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی شاهرود، شاهرود، ایران.

فاطمه شاه حسینی - کارشناسی ارشد آمار ریاضی، گروه آمار، دانشکده علوم ریاضی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۷/۲۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۰۳ ص.ص ۳۲۴-۲۹۱

<https://doi.org/10.22034/ispdrc.2025.2074589.1220>

چکیده

با نظر به نقش امنیت فرهنگی در پایداری اجتماعی، مساله پژوهش، بررسی و تحلیل امنیت فرهنگی در ساخت کالبدی- فضایی شهر است. با بررسی مبانی نظری و گردآوری شاخص ها و بررسی روایی آنها از طریق ۲۵ نفر از متخصصان معماری و شهرسازی، تعداد ۳۸۴ پرسشنامه محقق ساخت با طیف لیکرت در بین شهروندان شهر شاهرود از طریق نمونه گیری تصادفی و بصورت اینترنتی توزیع و پس از جمع آوری پرسشنامه ها، با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفتند. با توجه به یافته ها، امنیت فرهنگی در سطح متوسط قرار دارد. از ۵ مولفه اصول اعتقادی، دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی، سنتها و آیین ها، تاثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها و سبک زندگی، بالاترین میانگین نمره مربوط به اصول اعتقادی و در مقابل، پایین ترین میانگین مربوط به سبک زندگی است. در بررسی همبستگی میان مولفه ها، روابط مثبت و نسبتاً قوی میان مولفه ها وجود دارد. ضرایب استاندارد شده رگرسیون نشان داد که قوی ترین رابطه بین امنیت فرهنگی و تاثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها است و ضعیف ترین رابطه مربوط به امنیت فرهنگی و اصول اعتقادی است. با نظر به اهمیت موضوع، رهیافتهایی در قالب راهکار در نتیجه گیری ارائه شده است.

واژگان کلیدی: امنیت فرهنگی، هویت، شهر اسلامی، فرهنگ اسلامی

رشد لجام گسیخته شهرها و اولویت تامین مسکن سیمای شهرهای معاصر ایران را دگرگون نموده و همناوایی تصویب قوانین نافذ زیبایی و هویت شهر در خلال نوسازی های شهری ظاهری باعث شکل گیری سیمایی آشفته و بی هویت از مفهوم شهر و سکونت شده است. اهمیت این موضوع بحدی است که گاه در ذهن شهروندان، مفهوم سکونت و شهر، صرفاً به توسعه کمی بدون توجه به محتوای فرهنگی و اجتماعی قرینه یافته و ارتباط ادراکی انسان با ضمامین و مفاهیم نهفته در صورت و سیرت ساختارهای شهری به یک رابطه بی معنی یا ضد معنی تقلیل یافته است. مفهوم زیبایی در فرودین دست آن تنها به جذابیت های سطحی تنزل و هویت انسان معاصر در پس کوچه های شهر معاصر گم شده است. چنین ساحتی از محیط زندگی، همان نگرش اتمیزه و کارکردگرا است که تبعات آن در زندگی معاصر نیز مشهود است. علیرغم تجارب جهانی در بی توجهی به فرهنگ و هویت و نتایج زیانبار آن برای زیست بوم انسانی، در کشورهای در حال توسعه، سرعت در ساخت و ساز و آمار بالای ساخت و توسعه ملاک موفقیت شهرها و مدیران شهری بشمار می رود. در پس وابستگی به اقتصاد مبتنی بر کردار لیبرالیستی (در عمل)، شهر بستر ساز توسعه ای است که وجوه مختلف امنیت انسانی را نادیده گرفته و مهم تر از همه امنیت فرهنگی بعنوان لازمه بقاء و پایداری ارزشی جامعه در معرض استحاله و نابودی است. بزعم حبیبیان و صبوری (۱۳۹۰)، هیچ جامعه ای بدون داشتن امنیت فکری و فرهنگی به امنیت سیاسی و اجتماعی پایدار نخواهد رسید. مساله تحقیق حاضر، نقش ساخت کالبدی- فضایی شهر در ادراک امنیت فرهنگی از طریق شهروندان است. هدف تحقیق، دستیابی به مولفه های کالبدی- فضایی موثر بر ارتقاء امنیت فرهنگی است. توجه به امنیت فرهنگی به عنوان رهیافتی در خروج از بحرانهای هویتی و مشکلات زیستی انسان ضرورت و توجه به فرهنگ و امنیت فرهنگی بعنوان نیروی محرکه نظام اجتماعی اهمیت تحقیق حاضر است. بدیهی است، بحران هویت انسان معاصر، متوجه مکانی است که نتوانسته است رابطه ای ماندگار با انسان برقرار کند و تلاش برای حل معضلات زندگی «انسان بی مکان معاصر»، نیازمند مکان هایی است که با هویت او سازگار باشد. شهر شاهرود در استان سمنان، بعنوان یکی از شهرهای متوسط با شرایط آب و هوایی مطلوب در گستره جغرافیایی مرکز ایران، در محور توسعه شهری قرار گرفته و ضرورت تدوین قوانین و ضوابط کالبدی- فضایی در چنین شهرهایی که فرهنگ و امنیت فرهنگی، می تواند، همچون شیرازه ای، زندگی بهم پاشیده اجتماعی معاصر شهرها را التیامی باشد، ضروری است. در چنین شهرهایی که رشد جمعیت پذیری بدلیل شرایط مطلوب اقلیمی پذیرای تنوعی از اجتماعات است، پایبندی به فرهنگ اسلامی بعنوان وجه مشترک اجتماعات مختلف رهیافت مناسبی برای اتحاد و انسجام اجتماعی محسوب می شود. از اینرو، توجه به امنیت فرهنگی از منظر هویت اسلامی اهمیتی دوچندان یافته و علاوه بر تحقق امنیت فرهنگی، ابزاری برای نیل به اجتماع پایدار شهرها نیز خواهد بود. امنیت فرهنگی فراهم کننده محیطی است که تداوم بخش امنیت رواحی و روانی انسانهاست. در صورتی که امنیت فرهنگی در جامعه ای برقرار نباشد، اثرات سوء اجتماعی آن در آحاد جامعه تاثیر گذار خواهد بود. فقدان امنیت فرهنگی و شیوع تهاجم فرهنگی در یک جامعه سرآغاز تنش های اجتماعی و فقدان حس اجتماعی و وحدت خواهد بود. کشورهایی که به فرهنگ و هویت خویش ارزش حیاتی می دهند تمایل زیادی برای تداوم رویه های جاری و عادات روزمره مردم دارند و آنها هدف غایی خود می شمارند. در معنای کلی، امنیت فرهنگی یعنی تداوم حس تعلق افراد به نظام فرهنگی- اجتماعی موجود، همزیستی مسالمت آمیز هویت های فرهنگی، عدم ناسازی در مناسبات میان جامعه و افراد با الگوهای فرهنگی حاکم، عدم اضطراب در خصوص پایداری سبک زیستی اجتماعی- فرهنگی مسلط، ثبات هویتی و آسودگی در خصوص تداوم ارزشها، باورها، مذهب، اخلاقیات و آداب و رسوم که معطوف به حفظ همبستگی اجتماعی است (حاجیان، ۱۳۹۴).

امنیت فرهنگی با توجه به رکن امنیت که همان هویت است، می تواند الگویی کارآمد جهت سوگیری سیاستها و

استراتژیها را عرضه کند (سیمبر و رضاپور، ۱۳۹۷). پژوهش حاضر، با بررسی تعاریف امنیت فرهنگی و از طریق کاربست روشهای توصیفی- تحلیلی به شناخت مولفه های امنیت فرهنگی پرداخته است. با وجود مقالات متعدد در زمینه امنیت فرهنگی، مرور پیشینه تحقیق نشان اهمیت فرضیه تحقیق و خلاء علمی آن در ادبیات نظری معماری و شهرسازی است.

۱. امنیت فرهنگی و تبیین مولفه های آن

۱/۱. تعریف امنیت فرهنگی

امنیت فرهنگی به معنای حفظ هویت خاص جامعه است. یعنی مرجع امنیت فرهنگی هویت است که به معنای حفاظت از ارزشهای بنیادین بقای فرهنگ و اعتلای آن است. هر رخداد یا فرآیندی که اثری ویرانگر بر الگوهای سنتی و پایدار زبان، فرهنگ، هویت و عادات مذهبی داشته باشد، تهدید هویتی و فرهنگی است (کریمی مله و گرشاسی، ۱۳۹۷). نکته درخور توجه این است که گاه تعریف امنیت فرهنگی به نوع تعریفی که از لحاظ کاربردی، از فرهنگ ارائه می شود بستگی پیدا می کند که ساختار کلی این تعارف در شش حوزه قابل دسته بندی است. تعاریف تاریخی به میراث اجتماعی، تعاریف ساختاری به کلام و سازمان فرهنگ، تعاریف هنجاری به شیوه و راه و روش زندگی، تعاریف روانشناختی به سازگاری محیط و جامعه، تعاریف تکوینی به ایجاد شده ها توسط اجتماع و تعاریف تشریحی به ذکر عناصر تشکیل دهنده فرهنگ پرداخته است (حبیبیان و صبوری، ۱۳۹۰: ۴۱-۴۲). در برخی از منابع، امنیت فرهنگی در دو سطح ملی (توانایی برای تداوم ویژگیهای متمایز و بنیادی خود تحت شرایط متحول داخلی و خارجی ضمن توجه به پویایی فرهنگی و انسانی) (شرایط بقاء و توسعه هویت های محلی، ملی و منطقه ای و جهانی در برابر نهادها و ساختارهای مختلف حاکمیتی) بررسی شده است (جوادی قربی و محمدی نجم، ۱۳۹۳). بزعم خزایی (۱۳۸۸)، کار ویژه اصلی امنیت فرهنگی حفاظت و پاسداری از عناصر و مولفه های فرهنگی (ارزش ها و هویت ها و ...) در برابر تهدیدات فرهنگی است. ارزش ها و عناصر فرهنگی که سرمایه های راهبردی و عامل تداوم بخش حیات فرهنگی است، همواره در معرض تهدید و تهاجم همه جانبه بوده و در این رابطه طیف وسیعی از ابزارهای مادی و غیر مادی در جهت تضعیف هویت و نامنی فرهنگی و دینی مردم استفاده شده است. از نظر محمدی (۱۳۸۹)، امنیت فرهنگی انسانی شامل تامین آزادیهای است که به هویتهای فرهنگی افراد و گروههای غیرحاکم در ساختارهای آنارشیک مختلف اجازه بقاء و دسترسی به منابع حیاتی برای توسعه را می دهد. امنیت فرهنگی عبارت است از ایجاد وضعیتی مطمئن، آرام بخش و خالی از هرگونه تهدید و تعرض می باشد که انسان نسبت به دین، افکار، اخلاق، آداب و رسوم، باورها، ارزش ها، میراث فرهنگی و آثار ادبی و غیره تدارک دیده است. بر اساس این تعریف، امنیت فرهنگی در معنای عینی آن، فقدان تهدید میراث فرهنگی و آثار و ارزش های کسب شده است و در معنای ذهنی آن، فقدان ترس از هجمه ها و حمله هایی است که ارزش ها، آداب و رسوم، اعتقادات و باورها را در معرض خطر استحاله یا نابودی قرار می دهد (حبیبیان و صبوری، ۱۳۹۰: ۴۱-۴۲). بزعم علی بخشی (۱۳۸۹)، امنیت فرهنگی به مفهوم آن است که جامعه از تمهیدات و قابلیت های لازم برای رفع تهدیدات فرهنگی و اجتماعی برخوردار بوده و خوف تفسیر ماهوی ارزشها به حداقل برسد و مردم مطمئن باشند که دولت از موارث فرهنگی آنها که نسل به نسل تا به امروز به آنان منتقل شده است پاسداری می نماید. مصونیت یک فرد، گروه و ملت از تعرض و تجاوز به حقوق فرهنگی اش یعنی اینکه یک فرد، گروه یا ملت از تعارض و تجاوز به ارزشهای نهادینه اش مصونیت داشته باشد. بعبارت واضح تر هرگاه گروه یا ملتی از تعرض و تجاوز به اعتقادات دینی، عرف ها، قوانین، شخصیت و هویت اش مصون باشد، صاحب امنیت فرهنگی است (جهان بزرگی، ۱۳۸۸). در سطح کلان امنیت فرهنگی ناظر بر اهمیت فرهنگ در ساختن هویت ملی و عامل کلیدی در حفظ انسجام اجتماعی است. امنیت فرهنگی زمانی حاصل می شود که دولت بتواند از هویت فرهنگی خود محافظت کند و در پیشبرد

فرآیند درونی سازی ارزش های سازگار با هویت خویش توانا باشد. از این منظر فرهنگ نقطه ای کانونی برای بقاء و قدرت ملی است(nowicka,2014) به نقل از کریمی مله و گرشاسبی، ۱۳۹۷).

۱/۲. امنیت فرهنگی از منظر اسلام

فرهنگ تمام ابعاد حیاتی انسان را در بر میگیرد(جعفری، ۱۳۷۹؛ آشوری، ۱۳۷۹). تلقی از فرهنگ به مفهوم روش زیستن و اندیشیدن، مجموعه باورها، دانش ها، آداب و رسوم و ارزش های یک جامعه(نقی زاده، ۱۳۸۵: ۱۰۲)، نگرش انسان به دنیا و تفکرات و دوباره تمام ابعاد زندگی و در بر گیرنده رفتارها و فعالیتها و اعمال انسانی نشاندهنده گستردگی و جامعیت واژه فرهنگ است. اگر چه واژه «دین» بیشتر وجه اعتقادی دارد، با اینحال، توجه اسلام به ابعاد مختلف زندگی انسان و ارائه برنامه سعادت معاش و معاد در تعالیم و مقررات اسلامی، اسلام را به عنوان یک مکتب فرهنگی تبیین مینماید. تلقی از «حقایق باطنی وحی الهی» بعنوان عامل وحدت، انسجام و هماهنگی فرهنگ دینی، جامعیت فرهنگی اسلام در تمام ابعاد حیاتی انسان شامل ادب، خصال، علم، اخلاق به مفهوم عمومی آن(جعفری، ۱۳۷۹: ۱۷۰)، تضمین سعادت زندگی انسان در همه شئون زندگی و تعیین خط مشی در همه ابعاد گوناگون زندگی فردی و اجتماعی و هدایت انسان بسوی کمالات نفسانی و اجتماعی(تجلیل، ۱۳۸۹: ۷)، جامعیت و واقع گرایی در توجه به همه جوانب نیازهای انسانی اعم از دنیوی و اخروی، جسمی و روحی، عقلی و فکری، احساسی و عاطفی و فردی و اجتماعی(مطهری، ۱۳۷۷: ۶۵)، احاطه و جامعیت علمی برای تمام حرکات و سکنات و رفتار و کردار بشر و وضع حدود و مقررات و احکام مناسب در اقتضای زمان و مکان، توجه توأمان به دین و دنیا، حفظ موازنه و تعادل بین جسم و جان و دنیا و آخرت(طباطبایی، ۱۳۹۱: ۲۳-۲۶الف) از ویژگیهای دین مبین اسلام است.

۱/۳. تبیین مولفه های امنیت فرهنگی

جهت تدوین مولفه های امنیت فرهنگی، مولفه های مطرح شده در برخی از پژوهش های پیشین مورد بررسی قرار گرفته است(جدول ۱).

جدول ۱. مولفه های مطرح شده امنیت فرهنگی در پژوهش های پیشین.

مؤلف	عنوان پژوهش	مولفه های مطرح شده
مشکین فام و دیگران(۱۴۰۳)	تحلیل گفتمان مقام معظم رهبری در حوزه امنیت فرهنگی ایران	تهدیدات فرهنگی: اسلام زدایی و تخریب هویت ملی، تهی کردن انقلاب از درون، فاسدکردن جوانان و اشاعه فساد سبک زندگی غربی و ناکارآمدی برخی از مدیران راه کارهایی تأمین امنیت در حوزه فرهنگ: ترویج فرهنگ دینی، داشتن اقتدار و قوی نمودن کشور در عرصه فرهنگی و ارائه سبک زندگی ایرانی اسلامی
میرمحمد تبار(۱۴۰۳)	دین و امنیت فرهنگی؛ بررسی رابطه مشارکت در اجتماعات دینی و امنیت فرهنگی در جوانان شهر ساری	ابعاد مختلف امنیت فرهنگی: هویت ایرانی، هویت مذهبی، پابندی به ارزش های خانوادگی، مذهبی، اجتماعی و فرهنگی
رحمانی ساعد و شفیعی(۱۴۰۱)	مفهوم و مؤلفه های امنیت فرهنگی در گفتمان ایرانی اسلامی	«هویت اسلامی - ایرانی»، «ارزش ها اسلامی، ملی و انقلابی»، «مؤلفه سیاسی امنیت فرهنگی»، «مؤلفه اجتماعی امنیت فرهنگی»، «مؤلفه اقتصادی امنیت فرهنگی» و «استقلال فرهنگی»
دشتی و باقری نیا(۱۳۹۹)	بازخوانی مسئله امنیت فرهنگی در نظام سیاسی مردم سالاری دینی (با تأکید بر بینش، نگرش و کنش مقام معظم رهبری)	اخلاق محوری، معنویت گستری، عقلانیت، در قالب کار جهادی، خدمت محوری، سبک زندگی ایرانی - اسلامی، تمدن نوین اسلامی، آتش به اختیار بودن همه اقشار جامعه

زارع و دیگران (۱۳۹۹)	و طراحی الگوی امنیت فرهنگی در توسعه پایدار	حفظ ارزشها و هنجارها و باورها و توجه به میراث بنیادین جامعه
سیمبر رضاپور (۱۳۹۷)	و امنیت فرهنگی از منظر آیت ا... خامنه ای	عوامل تقویت کننده امنیت فرهنگی: تعلیم تربیت، استقلال فرهنگی، استفاده از هنر، سبک زندگی اسلامی عوامل تهدید کننده: وابستگی فرهنگی، خود باختگی، بحران هویت، تهاجم فرهنگی و سلطه فرهنگی
علوی (۱۳۹۵)	تاثیر جهانی شدن بر امنیت فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	ارزش ها و هنجارها (حمایت از محرومان، استکبارستیزی، عدالت محوری، آزادی خواهی و استقلال خواهی)، باورها و عقاید (مردم باوری، خود باوری، آینده باوری، ولایت فقیه مداری و خدا باوری) و نمادها و رفتارها (زبان و ادبیات فارسی، مذهب و شریعت اسلامی، وحدت کلمه و جهادگرایی)
لکزایی نباتیان (۱۳۹۳)	و امنیت فرهنگی از منظر فقه شیعه	تنظیم شعائر اسلامی (شعائر زمانی، مکانی و مناسبتی)، قاعده نفی سبیل، تقید به آداب اسلامی، اصل دعوت به اسلام، پشتیبانی مالی نظیر خمس و زکات و عملکرد آن در حفظ دین و تبلیغ و ترویج و اعتقادات و ارزشهای دینی
بابالیان رادبین (۱۳۹۳)	و امنیت فرهنگی در جامعه اسلامی	دین باوری و ایمان، امر به معروف و نهی از منکر، تولی و تبری، فرهنگ علوی و الگوسازی صحیح، پاسداشت سنتهای صحیح گذشتگان و مصون سازی علوی (تقویت مردم به رعایت ارزشهای اخلاقی، تقویت نهاد خانواده و ازدواج، خود باوری و اعتماد بنفس و نیز برقراری عدالت در عملکرد حضرت علی (ع))
علیزاده (۱۳۹۳)	ابعاد و مؤلفه های امنیت فرهنگی از منظر امام خمینی (ره)	تزکیه و تعلیم، بازگشت به هویت اسلامی، تحول فرهنگی و استقلال فرهنگی
قربی و محمدی نجم (۱۳۹۳)	و امنیت فرهنگی در سند چشم انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران	الهام بخشی، تعمیق عدالت اجتماعی، استقرار جامعه ی امن و اخلاقی، تقویت هویت اسلامی و انقلابی، متکی بودن بر ارزش های اسلامی، تحکیم سازگاری اجتماعی، صیانت از آزادی های مشروع، بازدارندگی همه جانبه و کوشش برنامه ریزی شده و مدبرانه ی جمعی، «جامعه ی اخلاقی»، «اصول اخلاقی و ارزش های اسلامی»، «توسعه یافتگی متناسب با مقتضیات فرهنگی»
موسوی قربی (۱۳۹۲)	و روشهای تحقق امنیت فرهنگی در منظومه فکری امام خمینی (ره)	شناخت و آگاهی از فرهنگ بومی، شناخت فرهنگ وارداتی منحرف، هشدار فرهنگی و آگاهی دهی به مردم در خصوص تهدیدات فرهنگی، شناخت تهدیدات فرهنگی و ارائه راهبردهایی برای مقاومت فرهنگی

با عنایت به موارد یاد شده در جدول (۱)، می توان گفت، مولفه های امنیت فرهنگی مطابق شکل (۱)، در ۵ حوزه قابل بررسی است:

۱/۳/۱. توجه به اصول اعتقادی

شامل عبادات و عبودیت و کلیه فعالیت هایی است که در جهت انجام فرائض دینی و مذهبی انجام می گردد. بعد نخست، امنیت عقاید و باورهای انسان (ارزش) است که سرمنشاء تعالی روحی و معنوی انسان است. این بعد با معنویت و نحوه ارتباط عبادی انسان و تعاریف مبدا و معاد و هدف گیری زیستی انسان در ارتباط است. "اسلام بیش از هر چیزی دین توحید است، هیچ گونه خدشه ای را در توحید چه توحید نظری و چه توحید عملی نمی پذیرد. اندیشه ها و رفتارها و کردارهای اسلامی از خدا آغاز می شود و با خدا پایان می یابد" (مطهری، ۱۳۵۸: ۲۳۱ ب). از اینرو، مهمترین خصیصه جامعه آرمانی اسلام، یگانه پرستی و نفی کفر و شرک است. و اساساً هدف آفرینش انسانها و غرض از همه امور و شئون فردی و اجتماعی زندگی آدمی همانا خداشناسی، خداپرستی و ارتباط هر چه نزدیک تر و استوار تر میان خدای متعال و بشر است. این غرض و مقصود باید همواره ملحوظ باشد و همه افعال انسان در جهت نیل به آن تنظیم گردد. (مصباح یزدی، ۱۳۸۸: ۳۹۹-۴۰۱). از این نظر، شریعت اسلامی، پرستش خداوند متعال و پرهیز از کفر و شرک و رعایت هر

چیزی که منسوب به خدا و اولیای دین نظیر رعایت ادب در ذکر نام اولیاء، احترام به کتاب خدا و کعبه مشرفه و مساجد و اعتاب مقدسه اولیای دین را به عنوان وظایف انسان تبیین کرده است.

۱/۳/۲. سبک زندگی

شامل روش زندگی مبتنی بر بایدها و نبایدها و برگرفته از احکام و قوانین زندگی است که برخاسته از مقتضیات عقل

شکل ۱. مولفه های تحقق امنیت فرهنگی و نقش ساخت کالبدی شهر در تعیین آن.

و شرع و عرف است. در شریعت اسلامی، در توجه به این مطلب، به سبک زندگی اسلامی توجه ویژه شده است. از اینرو، در شریعت، انسان از شباهت به بیگانگان نهی شده است. محمدی ری شهری (۱۳۸۷: ۱۳)، اثرات شباهت به بیگانگان را در آثار اجتماعی و روانی آن شناسایی کرده است. ممنوعیت تشبه به غیر مسلمانان، بدلیل آثار سوء روانی و اجتماعی آن از نظر اسلام و در خصوص معماری مساجد با اشاره به نهی پیامبر اسلام از کنگره سازی بدلیل همانند شدن مسجد به معابد یهود و نصارا و همچنین از بین بردن محرابهایی شبیه قربانگاههای یهود توسط حضرت علی (ع) (محمدی ری شهری، ۱۳۸۷: ۱۳؛ جوادی آملی، ۱۳۹۱: ۵۶۵) از دلایل موثر در تبیین موضوع یاد شده است. پرهیز از مشارکت در مراسم اهل ذمه بدلیل تاثیر فرهنگ و اعتقادات آنان بر مسلمانان، نهی از شبیه شدن به اهل کتاب (جوادی آملی، ۱۳۹۱: ۳۱۴)، نهی از تشبه به کفار در غذا خوردن و پوشش و خود را به شکل آنها را درآوردن (جوادی آملی، ۱۳۹۱: ۳۱۸)، از مصادیقی است که در نگاه اسلام به مفهوم امنیت فرهنگی می توان جست.

۱/۳/۳. سنتها و آیین های حسنه اجتماعی

شامل مراسم ها و آیین ها و روش ها و فرآیندهایی است که نحوه فعالیت و رفتار در حوزه خاصی یا موضوع خاصی را بر اساس خرد جمعی بیان می کند. یکی از افتخارات اسلام مساله عبادت و عدم محدودیت مکانی برای آن برخلاف تاکید مذاهب دیگر به عبادت در معابد است. به همین مناسبت، شارع اسلام نماز و روزه را در مرحله اول فردی قرار داده، به این معنا که از هر فرد انجام آنها را خواسته و مربوط به حضور جماعت ندانسته، ولی در مرحله دوم فواید اجتماعی آن عبادات را هم از نظر دور نداشته و جنبه اجتماعی به آنها داده است. مثلاً در نماز، حضور در جماعت، به طور استحباب تشریع شده و سنت قرار گرفته است. روزه با اینکه عملی فردی است، نماز فطر وظیفه ای اجتماعی است. حج با اینکه فردی است، ولی بدلیل حضور مسلمانان در یک نقطه و امکان باخبر بودن از حال یکدیگر مضمونی

اجتماعی دارد. نماز عید قربان نیز اینگونه است. این اجتماعات بهترین وسیله برای حل اختلاف طبقاتی است و این خاصیت در پرستش دسته جمعی حق بر وجه اکمل موجود است (طباطبائی، ۱۳۸۶).

۱/۳/۴. دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی

شامل تمام اندوخته ها و تجاری است که متکی بر اصل تکمیل و تکامل در طی زمان حاصل شده است و مبتنی بر توسعه دورنی یک محصول و کامل شدن آن در طول زمان است. اهمیت شناخت تاریخ، تشویق به شناخت تاریخ و استفاده از تجارب و عبرت از پیشینیان، لزوم آگاهی به زمان (محمدی ری شهری، ۱۳۸۵: ۱۳۵-۱۳۰ الف) ترغیب به پایبندی به سنتهای نیک و پرهیز از ایجاد سنتهای ناپسند، (محمدی ری شهری، ۱۳۸۵: ۴۲۳-۴۱۶ ب)، اهمیت استفاده از تجارب و بکار گرفتن آن در زندگی، بینش و بصیرت انسان در نتیجه توجه به آنها، همانندی امورات جهان و لزوم توجه به تجارب در پیش بینی امور و اهمیت استفاده از آنها در سعادت انسان ضمن دوری اعمال انسان از خطا و اشتباه در نتیجه استفاده از آنها، افزایش دانش انسان در استفاده از تجارب و تلقی از آن به ملاک فهم و ارزش انسان، لزوم استفاده از تجارب در کاهش غفلتهای انسان، وجود دانشی نو در آنها، اهمیت آن در گزینش راه بهتر و مناسب، بدبختی انسان و زیانکاری وی در صورت عدم استفاده از آنها (فلسفی، ۱۳۷۲: ۳۲۱-۳۱۳) از موضوعاتی است که در بررسی منابع شریعت اسلامی ذکر شده اند. این موضوع به مفهوم واقعی سنت، در تکامل اندیشه های بشری معتقد بوده و بستر زمان را وسیله خلق و تکمیل سنتهای پسندیده و کردارهای مبتنی بر خرد و تجربه می شناسد. از این منظر، لزوم آگاهی به زمان، شریعت اسلامی را مفهومی پاینده و زاینده می سازد.

۱/۳/۵. تاثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها

شامل تجاری منطبق با مبتنی بر فرهنگ بومی است که طی تعاملات فرهنگی پدید آمده است. گرچه در نگاه ابتدایی تأمین احساس ایمنی و آزادی از ترس، اغلب شامل قرار گرفتن در معرض حداقل تغییر میباشد اما ثبات بیش از حد در محیط سیال کنونی، خود میتواند تبدیل به تهدیدی جدی برای امنیت فرهنگی شود (ماندل، ۱۳۷۷). بزعم آشنا و اسمعیلی (۱۳۸۸)، امنیت فرهنگ ملی عبارت است از توانایی یک هویت ملی یکپارچه برای تداوم بخشیدن به ویژگیهای متمایز و بنیادی خود تحت شرایط متحول خارجی و داخلی در حالی که پویایی فرهنگی نیز به نحوی تأمین گردد که منجر به افزایش اقتدار فرهنگی ملی شود. در این مفهوم مؤلفه اقتدار فرهنگی بر اساس شیوه مواجهه بومی با تغییرات محیط سیال خارجی و داخلی تعریف میشود و شامل تحولات و تغییراتی در چارچوبهای ارزشی و رفتارهای فرهنگی میگردد که به عنوان تحول و تغییری بومی پذیرفته شده و در مجموع با ارزشهای و رفتارهای دیگر در تعارض و تناقض نباشد. بنابراین ما با دو نوع فرآیند تغییر مواجهیم؛ یکی متضمن تأمین امنیت فرهنگی است و دیگری تهدیدی برای امنیت فرهنگی محسوب میشود. تغییر مشروع تغییری است که دارای منشأ داخلی باشد و به عبارتی به عنوان یک نوآوری مورد قبول واقع شود، سیر این تغییر باید تکاملی و تدریجی بوده و در تعارض با ارزشها و رفتارهای تعیین کننده سبک زندگی متمایز و بنیادین ارائه شده در آن فرهنگ ملی خاص نباشد. اما هنگامی که تغییر دارای منشأ خارجی بوده، سریع، گسترده و شدید باشد و در تعارض با منظومه ارزشهای تشکیل دهنده سبک زندگی ملی و بومی قرار گیرد، غیرمشروع بوده و تهدید کننده امنیت ملی فرهنگی تلقی میشود.

۲. بایسته های طراحی شهری در تحقق امنیت فرهنگی

در نگاهی فرهنگی- انسانی به مفهوم هویت شهر، ساختار کالبدی مکان های شهری، دارای لایه های مختلف فرهنگی- اجتماعی هستند. چنین نگاهی به موضوع هویت شهر، ساختار کالبدی شهر را به عنوان ظرفی برای تعاملات اجتماعی-

انسانی در انطباق با فرهنگ ساکنان تبیین می‌کند. در این دیدگاه، «محققین، بیشتر از میان تعاریف متعدد فرهنگ، بر آداب و رسوم، سنت‌ها، کردارهای اجتماعی، افکار و اعتقادات و نقش آنها در معماری تمرکز داشته‌اند. از این منظر، وظیفه هر بنا به عنوان جزئی از فرهنگ معماری، عینیت بخشیدن به یک اندیشه ذهنی بوسیله ظرف خاص آن است و بدین ترتیب، این ظرف نمودی خواهد بود برای سنجش این فرهنگ، لذا هر ساختمان، خود یک شاهد فرهنگی است» (معماریان، ۱۳۸۴: ۳۷۳). بنابر نگرش فرهنگی- اجتماعی، بنا محصولی است که در رابطه با طبیعت، اجتماع، ایدئولوژی، جهان‌بینی، روش زندگی، نیازهای اجتماعی و روانی، نیازهای مادی، نیازهای فردی و گروهی، منابع اقتصادی و فنون قابل دسترس شکل می‌گیرد (راپاپورت، ۱۹۶۹ به نقل از معماریان، ۱۳۸۴: ۳۷۵). بر این اساس، عوامل غیرمادی تعیین‌کننده فرم بنا، نظیر اعتقادات مذهبی، آیین‌ها، ویژگی‌های طبقاتی اجتماع و موارد دیگر، سهم عمده‌ای در شکل‌گیری بناها دارد (معماریان، ۱۳۸۴: ۳۸۰). راپاپورت، به عامل مذهب، به عنوان نیروی محرکه مهم اشاره کرده و قابلیت این نیرو را در تاثیر بر فرم بناها و هدایت آنها مورد بررسی قرار داده است (معماریان، ۱۳۸۴: ۳۸۴). عامل فرهنگی به ویژه اعتقادات مذهبی، اساس ایجاد زیستگاه‌های انسانی بوده است و در نظم‌دهی به سکونت‌گاه‌ها مذهب غالباً به شیوه‌ای نمادگرایانه عمل می‌کرده است (راپاپورت، ۱۳۶۶: ۱۹). با عنایت به مطالعات انجام یافته، مولفه‌های امنیت فرهنگی از منظر اسلامی مطابق شکل (۱) و در موارد زیر قابل بررسی است:

۲/۱/۱. بایسته‌های طراحی شهری در توجه به مولفه اصول اعتقادی

بزعم سیفیان (۱۳۷۴: ۵۸)، احصاء ویژگی‌های زندگی اسلامی که به معماری اسلامی ارتباط پیدا می‌کند، مانند چگونگی محل سکونت، محل عبادت و تجارت ضروری است؛ چون اسلام برای زندگی سخن بسیار دارد و باید جهات عمده را که مورد سفارش و یا تایید است، شناخته و سپس ایده‌های طراحی را برای ایجاد فضاهای مورد نیاز بر آنها استوار کرد. بزعم مرتضی (۱۳۸۷: ۹۴)، «تقویت کاربرد شریعت در زمینه ساخت محیط، از طریق اجتناب از آنچه خداوند و پیامبرش منع نموده اند، و انجام آنچه به آن دعوت کرده اند، لازم است در برنامه‌ریزی و ساماندهی اجتماعی پیوندی همیشگی با قرآن داشته باشند». ساخت شهر اسلامی باید چنان باشد که مردم بتوانند به احکام واجب خود به راحتی عمل نمایند و از محرمات بپرهیزند. همچنین در شهر اسلامی باید عمل به مستحبات آسان و عمل به مکروه دشوار باشد (اخوت و دیگران، ۱۳۸۹: ۲۶۱). شاخص‌هایی که بتواند در بررسی این مولفه موثر باشد عبارتند:

- دسترسی راحت به ابنیه مذهبی برای برگزاری مراسم دینی و مذهبی (بحرینی و تاج‌بخش، ۱۳۷۸ و مرتضی، ۱۳۸۷)
- تفوق مسجد و عناصر مذهبی در سیمای کلی محله (نقره کار، ۱۳۸۷ و باوندیان، ۱۴۰۳)
- احساس طبیعت در سیمای کلی محله (نقی زاده، ۱۳۷۷، پورمحمدی و دیگران، ۱۴۰۳ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)
- احساس سبک زندگی اسلامی در سیمای محله و رفتارهای شهروندی (بلوکباشی، ۱۳۸۳، سعیدی رضوانی، ۱۳۷۲، سیفیان، ۱۳۷۴، بلالی و دیگران، ۱۴۰۳ و پورمحمدی و دیگران، ۱۴۰۳)
- آگاهی از اعیاد و سوگواریها از طریق فضاها و منظر شهری (سعیدی رضوانی، ۱۳۷۲، بلوکباشی، ۱۳۸۳، پورمحمدی و دیگران، ۱۴۰۳ و ابرقویی فرد و دیگران، ۱۳۹۷)
- رویت احادیث و دعا در نقاشی و دیوار نوشته‌ها با هدف تذکر (بمات، ۱۳۶۹ و زنگی و بدالدین احمدی، ۱۳۹۵)
- احساس نظم در سیمای کلی محله و وحدت و هماهنگی (تولایی، ۱۳۸۱ و خورسند و دیگران، ۱۴۰۱)

- شنیدن شدن صدای اذان در محلات و آگاهی از زمان (بحرینی و تاج بخش، ۱۳۷۸ و مرتضی، ۱۳۸۷)
- ۲/۱/۲. بایسته های طراحی شهری در توجه به مولفه سنتها و آیین های حسنه اجتماعی

توصیه به تنظیم شعائر اسلامی و ساختمان مسجد و شرکت در جماعت مسلمین به عنوان ویژگیهای محله مطلوب بیان شده است (نقره کار ۱۳۸۷: ۵۳۴). از این گذشته، مراسم و آیینهای اسلامی نیز وجهی اجتماعی دارد. دلیل پذیرش مراسم نوروز و یلدا در شرع اسلام، بخاطر وجه اجتماعی آن است. اسلام در بیشتر قوانین معاشی جامعه ها، با قوانین گذشته آنها، که بر اثر احتیاجات واقعی آنها بوجود آمده موافقت دارد و اینگونه احکام را در فقه، احکام امضایی می گویند (سید قطب، ۱۳۵۴: ۱۷). تایید، تاسیس، امضا و ابطال سنتهای ملل گذشته در انطباق با حقیقت اسلام (قائمی مقدم، ۱۳۸۴: ۳۰-۳۷) نشانه ای از توجه اسلام به این اصل می باشد. شاخص هایی که بتواند در بررسی این مولفه موثر باشد عبارتند:

- برگزاری مراسم قالب اعیاد و سوگواریهای مذهبی و ملی (کرمی، ۱۳۹۲، بلوکباشی، ۱۳۳، خورسند و دیگران، ۱۴۰۱، علیل و دیگران، ۱۳۹۸ و ابرقویی فرد و دیگران، ۱۳۹۷)
- برگزاری مراسم فرهنگی و اجتماعی در پارک ها و فضاهای عمومی (کرمی، ۱۳۹۲، خورسند و دیگران، ۱۴۰۱، موسوی سروینه باغی، ۱۳۹۷)
- وجود مکانهای ملاقات و مباحثه با دوستان و شهروندان (پورجعفر، ۱۳۸۱، ستاری ساربانقلی و دیگران، ۱۴۰۱ و موسوی سروینه باغی، ۱۳۹۷)
- امکان گردهمایی های اجتماعی در فضاهای عمومی (نقره کار، ۱۳۸۷، شکویی، ۱۳۶۹، بحرینی و تاج بخش، ۱۳۷۸، الماسی و دادفر، ۱۴۰۱ و ستاری ساربانقلی و دیگران، ۱۴۰۱)
- عدم امکان تفکیک محلات بر مبنای عوامل اقتصادی (بحرینی و تاج بخش، ۱۳۷۸، مرتضی، ۱۳۸۷ و احمدیان، ۱۴۰۳)
- درونگرایی محلات و رفت و آمد کنترل شده غریبه ها (بحرینی و تاج بخش، ۱۳۷۸، عثمانی، ۱۳۷۶ و موسوی سروینه باغی، ۱۳۹۷)
- کارکرد فرهنگی، انعطاف عملکردی و جمعیت پذیری بناهای مذهبی (تقوایی و معروفی، ۱۳۸۹، پورمحمدی و دیگران، ۱۴۰۳ و اسماعیلی، ۱۴۰۲)
- احساس تداوم در تغییرات شکل محله نسبت به گذشته (بحرینی، ۱۳۷۴ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)

۲/۱/۳. بایسته های طراحی شهری در توجه به مولفه دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی

شهر اسلامی، ضمن آنکه در حال تحول است، مدام در راه اصلاح خویش گام بر می دارد. آنچه را که حفظ می کند، نه کالبد بجای مانده از گذشتگان، که اصول و ارزشهای حاکم بر آنهاست و حتی اگر کالبدی را حفظ می کند، نه بر مبنای تفکر موزه ای، که بر پایه تفکر عبرت گیری و تذکر دهی آنهاست، و توجه دادن انسان به ارزشها و ضد ارزشهایی است که موجد آن بوده اند " (نقی زاده، ۱۳۷۷: ۵۷). از نظر بمانیان (۱۳۸۶: ۶۶-۱۰۳)، بهره گیری از عناصر گذشته و تکامل آنها از شاخصهای معماری مسلمانان است. شاخص هایی که بتواند در بررسی این مولفه موثر باشد عبارتند:

- حس زیستن در یک مکان ایرانی-اسلامی (کرمی، ۱۳۹۲ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)
- عدم حس شباهت مکان زیستی به شهرهای فرهنگ های دیگر (کرمی، ۱۳۹۰، اخوت و دیگران، ۱۳۸۹، بحرینی، ۱۳۷۴ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)

- نامیده شدن مکان به نام های معنا دار و با هویت (محمدی ری شهری، ۱۳۸۵، بدیعی، ۱۳۸۸ و علیخواه و اقامتی، ۱۳۹۲)
- مشاهده ساختمانها و مکانهای قدیمی و خاطره انگیز و با هویت (لینچ، ۳۸۰، کرمی، ۱۳۹۰ و موسوی سروینه باغی، ۱۳۹۷)
- دیدن یا شنیدن تصاویر یا نام های افراد شهیر فرهنگی (کرمی، ۱۳۹۰)
- حفاظت از فضاهای عطف تاریخی (حافظه جمعی شهروندان) (کرمی، ۱۳۹۲)، الماسی و دادفر، ۱۴۰۱ و موسوی سروینه باغی، ۱۳۹۷)
- عدم تمایل به تغییر مکان منطبق با خواسته های خود و زندگی بهتر (عدم انطباق مکان با الگوهای رفتاری و سبک زندگی) (پیربابایی و کرمی، ۱۳۹۰، بحرینی، ۱۳۸۴، پاکزاد، ۱۳۸۶ و لینچ، ۱۳۸۰)
- ادراک هویت جغرافیایی زیست بوم در شهر و ساخت آن (مرتضی، ۱۳۸۷، بمانیان، ۱۳۸۶، اهری، ۱۳۸۵ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)

۲/۱/۴. بایسته های طراحی شهری در توجه به مولفه سبک زندگی

بزعم عزیزاده و حبیبی (۱۳۹۰: ۷۵-۷۶)، نحوه شکل گیری اصول طراحی شهری سنتی اسلامی عمدتاً به ارزش ها و اعتقادهای فرهنگی اسلام وابسته است. این موضوع قاعدتاً درماهیت احکام اسلامی ریشه دارد. به طوری که کلیه جنبه های زندگی مسلمانان را تحت الشعاع قرار داده است. به همین خاطر است که دین اسلام بیشتر از ایمان معنوی به عنوان شیوه زندگی شناخته شده است... واقعیت احکام اسلامی را می توان در همه سطوح زندگی و محیط های ساخته شده مسلمانان جستجو کرد و به القای بعد معنوی با شخصیت مذهبی خاص، در کلیه شهرهای تاریخی اسلام منجر شده است. بزعم دانش (۱۳۸۹: ۳۰) آنچه امروزه با عنوان بحران و ناهماهنگی در ساختار شهرهای اسلامی از آن یاد می شود، نتیجه ای است که در پی گسست فرهنگی و تزریق مؤلفه های غیر بومی به پیکره فرهنگی جوامع در دهه های اخیر به وجود آمده است. تداوم سیر تاریخی و اصیل اولیه، راهبردی است که می تواند درتبلور مجدد مفاهیمی همانند مفهوم شهر اسلامی راهگشا باشد. برخورد مدرنیسم با شهرهای اسلامی نباید با همان انگاره های غربی باشد که از فرهنگ، علوم اقتصادی، علوم اجتماعی و آداب و سنن مغرب زمین نشأت گرفته است. البته این به معنای عدم توسعه و پیشرفت شهرهای اسلامی نیست. بلکه یک شهر اسلامی ضمن بهره مند شدن از مزایای شهر مدرن، با حفظ هویت و روحیه اسلامی و میراث فرهنگی غنی در بستر زمان به مسیر خود ادامه دهد (بهزادفر، ۱۳۸۷). از این رو، «دستیابی به مکانی با هویت اسلامی نیازمند مطالعه فرهنگ و شناخت انسان مسلمان بوده و نمی توان با تفکر و نگرش و شیوه برخورد مدرنیته، مکان اسلامی به وجود آورد. تحقق شهر اسلامی مبانی نظری ای نیاز دارد که منطبق با نیاز مسلمین و فرهنگ و اعتقادات آنها باشد» (کرمی، ۱۳۹۰: ۸۸۹). شاخص هایی که بتواند در بررسی این مولفه موثر باشد عبارتند:

- مناسب بودن مسکن با نیاز و شیوه زندگی ساکنان خود (اخوت و دیگران، ۱۳۹۰، مرتضی، ۱۳۸۷، کرمی، ۱۳۹۰ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)
- عدم احساس نابرابری اجتماعی در شکل کلی ساختمانها (مرتضی، ۱۳۸۷، سمیرعکاش، ۱۳۷۷، مرتضی، ۱۳۸۷ و جمالی و قره بگلو، ۱۴۰۲)
- دسترسی به اماکن فرهنگی و اجتماعی (امین زاده و نقی زاده، ۱۳۸۱، جوادی آملی، ۱۳۹۱ و جمالی و قره بگلو، ۱۴۰۲)
- وجود فضاهایی برای استراحت و حضور سالمندان (امین زاده و نقی زاده، ۱۳۸۱ و مولایی، ۱۴۰۲)

- دوری محل های نشستن افراد در فضای شهری از انظار عمومی (مرتضی، ۱۳۸۷)
- عدم مشرفیت و دید به داخل ساختمانها (اخوت و دیگران، ۱۳۸۹ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)
- رعایت اختلاط جنسیتی در فضاها و حفظ حقوق زنان در بهره برداری (جواد آملی، ۱۳۹۱)
- تناسب انسانی معابر شهری و عدم احساس تنگی و خفگی در معابر (نقی زاده و دیگران، ۱۳۸۹: ۶۷ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)

۲/۱/۵. بایسته های طراحی شهری در توجه به مولفه تاثیرپذیری مثبت از دیگر فرهنگها

اکثر مفاهیم مدرن اجتماعی و تکنولوژیکی متداول در کشورهای اسلامی از غرب آمده و ریشه در «اصول غیر اسلامی» غیر مسلمانان دارد. برخی از این مفاهیم در تامین نیازهای سنتی و معاصر جوامع مسلمین نه تنها موفقیتی نداشته، بلکه از لحاظ اجتماعی مشکل ساز بوده اند. عدم نگرش تاریخی به شهرهای اسلامی در عمل و بسط اصول اسلامی در شهر مدرنیت به فارغ از نگرش متضاد میان اسلام و نوگرایی در توسعه شهرهای اسلامی مفید واقع می گردد (مرتضی، ۱۳۸۷). ندیمی (۱۳۷۵: ۶-۲۱) نیز، به ضرورت توجه به ارزش های اسلامی و جهان بینی اسلامی در معماری و شهرسازی معاصر تاکید داشته و توجه به این حقایق را در دوران کنونی، که دوران گم گشتگی گوهر وجود انسانی و سرگشتگی انسان است، مفید قلمداد نموده است. بدیهی است که "کنکاش ها و پاسخ های امروزی معماری مغرب زمین نمی تواند پاسخی مناسب به شرایط پدید آمده از بستر فرهنگی - اجتماعی باشد" (انصاری، ۱۳۸۲: ۱۴-۲۱). استقلال از طریق بکار بردن مصالح محلی، بکارگیری سنت در طراحی در جهت رفع مشکلات (به جای نگرش «مدرن» که هرچیز ماقبل خود را تخریب می کند در «سنت» هرچیزی ماقبل خود را تکمیل می کند)، احترام به داشته های خود، بومی کردن دستاوردهای ملل دیگر، استفاده از تولیدات داخلی، خلاقیت در بکار بردن فرم ها و مصالح بومی، احترام به اکوسیستم و انطباق با شرایط جغرافیایی در نماهای شهر ایرانی نمود احترام به اکوسیستم و شرایط طبیعی و دستاوردهای بومی و تاریخی است (نقی زاده و دیگران، ۱۳۸۹). شاخص هایی که بتواند در بررسی این مولفه موثر باشد عبارتند:

- عدم احساس عرف های ناسازگار در مهاجرتها و تغییرات جمعیتی (پیربابایی و کرمی، ۱۳۹۰ و پورمحمدی و دیگران، ۱۴۰۳)
- عدم احساس وابستگی به کشورهای دیگر در تبلیغات شهری (نقی زاده، ۱۳۸۵، نقی زاده و دیگران، ۱۳۸۹ و خورسند و دیگران، ۱۴۰۱)
- عدم تقلید از سبک ساختمان سازی ملل دیگر بدون بومی سازی آن (اخوت و دیگران، ۱۳۸۹، حجت، ۱۳۸۵ و الماسی و دادفر، ۱۴۰۱)
- وجود فضاهای زنانه و قابل دسترسی برای آنها (بمانیان و دیگران، ۱۳۸۸ و مولایی، ۱۴۰۲)
- عدم حس زندگی مکان قدیمی و غیر قابل سکونت برای زندگی مدرن (کرمی، ۱۳۹۲)
- وجود عناصر و نام های خودی در نامگذاری عناصر شهری (کرمی، ۱۳۹۲ و محمدی ری شهری، ۱۳۸۵)
- توجه به نیازها و بهره گیری از مشارکت در طراحی و تغییرات مکان (مرتضی، ۱۳۸۷، شکویی، ۱۳۶۹، جعیط، ۱۳۷۲ و پورمحمدی و دیگران، ۱۴۰۳)
- توسعه هنرهای سنتی ساختمان سازی در ساخت و سازهای جدید (بمانیان، ۱۳۸۶، نقی زاده و دیگران، ۱۳۸۹ و جمالی و قره بگلو، ۱۴۰۲)

۳. روش پژوهش

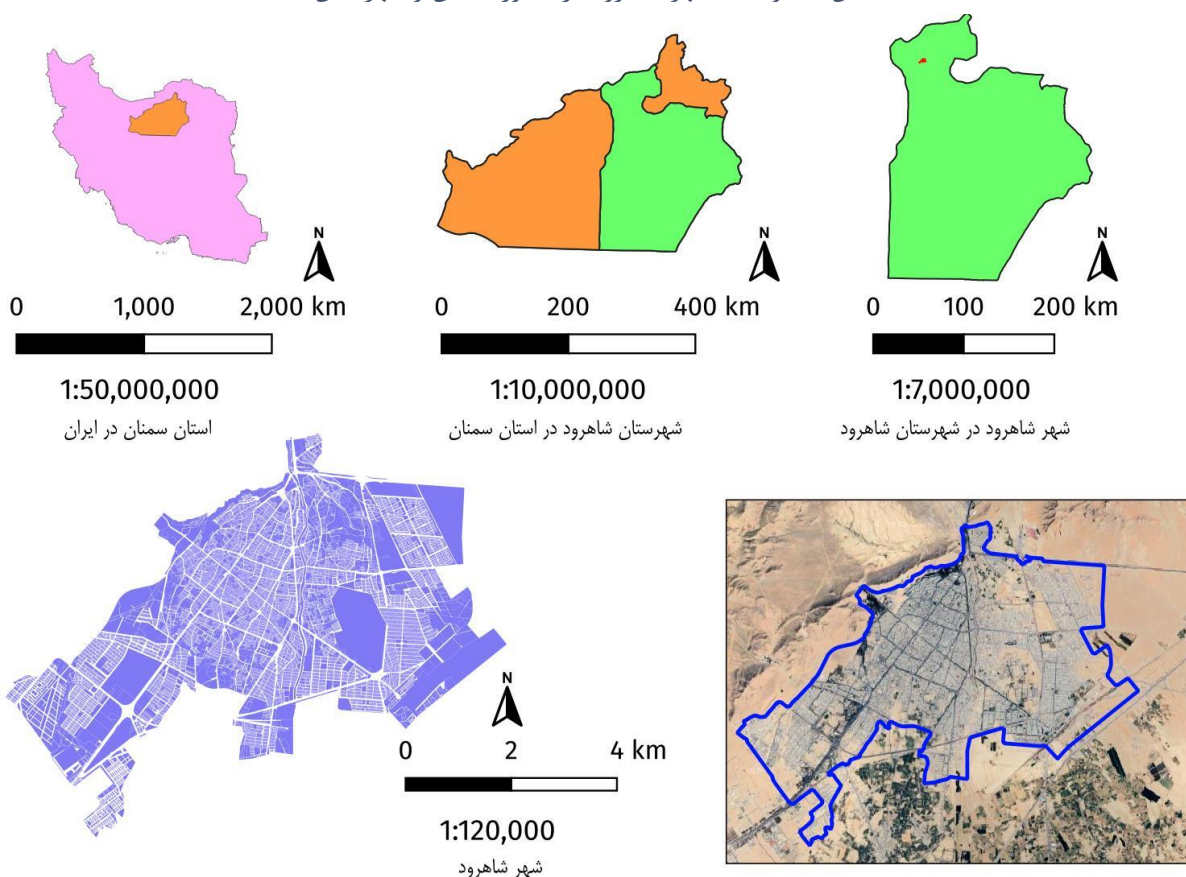
۳/۱. فرآیند انجام مطالعات میدانی

برای انجام مطالعات میدانی، پرسشنامه بسته پژوهش مطابق شاخص های مطرح شده در مبانی نظری پژوهش تنظیم و بصورت اینترنتی در اختیار شهروندان قرار گرفت. نمونه آماری پژوهش حاضر، شهروندان شهر شاهرود است که از طریق محاسبه در فرمول کوکران، حجم نمونه آماری ۳۸۴ نفر می باشد. روش نمونه گیری بصورت روش نمونه گیری تصادفی و نامنظم و از طریق ارسال لینک به دوستان و آشنایان در محلات مختلف شهر انجام شده است. سعی شده است توزیع لینک پرسشنامه بنحوی باشد که افراد از محلات مختلف شانس شرکت در ارزیابی را داشته باشند. بدین جهت از افراد خواسته می شد که حتماً لینک را در اختیار دوستان خود از محلات مختلف قرار دهند. پرسشنامه با طیف لیکرت و مقیاس ۵ گزینه ای ساخته شده است که بخشی از سوالات مرتبط با اطلاعات جمعیت شناختی پاسخ دهندگان می باشد. روایی پرسشنامه از طریق بررسی تعداد ۲۵ از کارشناسان مرتبط و دغدغه مند نسبت به موضوع، بررسی گردید. پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ (Cronbach's Alpha) مورد بررسی قرار گرفت. مقدار آلفای کرونباخ ۰.۸۶ است که نشان می دهد، مجموعه ی گویه ها (از تمام مؤلفه ها) در مجموع با هم سازگار و همگون هستند و می توانند به خوبی سازه ی کلی امنیت رو بسنجند.

۳/۲. معرفی نمونه مورد پژوهش

شهر شاهرود در حدفاصل دو نوع آب و هوای مرطوب و پرباران در شمال و کویری در جنوب قرار گرفته است و این موضوع که آب و هوایی معتدل و مطلوب را برای این شهر رقم زده است.

شکل ۲. موقعیت شهر شاهرود در کشور، استان و شهرستان

این شهر در حدفاصل شهرهای دامغان در شرق، سبزوار و بردسکن در غرب و گرگان در شمال بوده و تقریباً در میانه راه تهران- مشهد بوده و فاصله آن از تهران ۴۰۰ حدوداً کیلومتر و از مشهد تقریباً ۵۰۰ کیلومتر می‌باشد (مهندسین مشاور طرح معماری محیط، ۱۳۹۰). از نظر موقعیت جغرافیایی در عرض شمالی ۳۶ درجه و ۵ دقیقه از خط امتداد طول شرقی ۵۵ درجه و ۲ دقیقه از نصف النهار گرینویچ در ضلع شمال غربی شهرستان شاهرود و در استان سمنان واقع شده است و بطور متوسط حدود ۱۳۴۵ متر از سطح دریاهای آزاد ارتفاع دارد. جمعیت شهر شاهرود طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، برابر با ۱۴۰۴۷۴ نفر بوده است که معادل ۷۰ درصد جمعیت شهرستان شاهرود و ۲۲ درصد کل جمعیت استان سمنان می‌باشد. شاهرود با قرار گرفتن در بین مسیر تهران- مشهد و نیز همجواری با استانهای مرکزی و شمالی کشور یکی از مراکز اکوتوریسم ایران شناخته میشود. این شهر در جهات مختلف گردشگری از جمله گردشگری عرفانی و طبیعی از قابلیت‌های منحصر به فردی برخوردار است. وجود فرودگاه فعال، مرکزیت راه آهن شمال شرق و پایانه مسافری در این شهر از جمله پتانسیل‌های شهر شاهرود محسوب می‌شود (بابائی و فردوسی، ۱۴۰۲). شکل (۲)، موقعیت شاهرود را در شهرستان، استان و کشور نشان داده است. دلایل انتخاب شهر شاهرود بعنوان نمونه مورد پژوهش به شرح زیر است:

- توسعه پذیری خوب شهر بدلیل اقلیم مطلوب آن و جمعیت پذیری مطلوب آن نسبت به شهرهای همجوار
- برخورداری از بافت مطلوب اجتماعی و شباهت فرهنگی علیرغم تنوع
- توسعه درونی مطلوب شهر و امکان بازسازی محلات بر مبنای تفکر بومی بالاخص فرهنگ ایرانی- اسلامی
- وجود اراضی بایر در شهر و ظرفیت‌های مطلوب توسعه شهری در رفع معضلات فرهنگی
- وجود فضاها و مجموعه‌های فرهنگی خاص در سطح شهر و بخش‌ها و روستاهای همجوار
- ضرورت توجه به شهرهای متوسط اندام نظیر شاهرود در مطالعات شهری

۴. یافته‌های پژوهش

۴/۱. آمار توصیفی

یافته‌های به دست آمده از بخش جمعیت‌شناختی پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که از مجموع پاسخ‌دهندگان، ۱۹۴ نفر (معادل ۵۲.۵۲ درصد) مرد و ۱۹۰ نفر (معادل ۴۹.۴۸ درصد) زن بوده‌اند. از نظر گروه سنی، ۴۲ نفر (۱۰.۹۴ درصد) کمتر از ۲۰ سال، ۶۲ نفر (۱۶.۱۵ درصد) بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۱۱۵ نفر (۲۹.۹۵ درصد) بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۵۴ نفر (۱۴.۰۶ درصد) بین ۴۰ تا ۵۰ سال، ۴۹ نفر (۱۲.۷۶ درصد) بین ۵۰ تا ۶۰ سال و ۶۲ نفر (۱۶.۱۵ درصد) بالای ۶۰ سال سن داشته‌اند. از لحاظ سطح تحصیلات، ۴۶ نفر (۱۱.۹۸ درصد) دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۵۵ نفر (۱۴.۳۲ درصد) دارای مدرک دیپلم، ۱۱۶ نفر (۳۰.۲۱ درصد) فوق دیپلم، ۶۹ نفر (۱۷.۹۷ درصد) لیسانس، ۵۰ نفر (۱۳.۰۲ درصد) فوق لیسانس و ۴۸ نفر (۱۲.۵ درصد) دارای مدرک دکتری یا بالاتر بوده‌اند. در مورد وضعیت مالکیت محل سکونت، ۲۰۹ نفر (۵۴.۴۳ درصد) مالک و ۱۷۵ نفر (۴۵.۵۷ درصد) مستأجر بوده‌اند. بر اساس مدت اقامت در منطقه مورد مطالعه، ۸۴ نفر (۲۱.۸۸ درصد) کمتر از ۱۰ سال، ۵۹ نفر (۱۵.۳۶ درصد) بین ۱۰ تا ۲۰ سال، ۱۰۰ نفر (۲۶.۰۴ درصد) بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۱۰۳ نفر (۲۶.۸۲ درصد) بین ۳۰ تا ۴۰ سال و ۳۸ نفر (۹.۹ درصد) بیش از ۴۰ سال در این منطقه اقامت داشته‌اند. در رابطه با محل سکونت، ۱۳۱ نفر (۳۴.۱۱ درصد) در محلات بافت میانی شهر، ۹۹ نفر (۲۵.۷۸ درصد) در محلات مرکزی اطراف بازار، ۶۲ نفر (۱۶.۱۵ درصد) در محلات جدید و شهرک‌ها و ۹۲ نفر (۲۳.۹۶ درصد) در مجتمع‌های مسکونی زندگی می‌کرده‌اند. از نظر سطح درآمد ماهیانه، ۴۸ نفر (۱۲.۵ درصد) کمتر از ۱۰

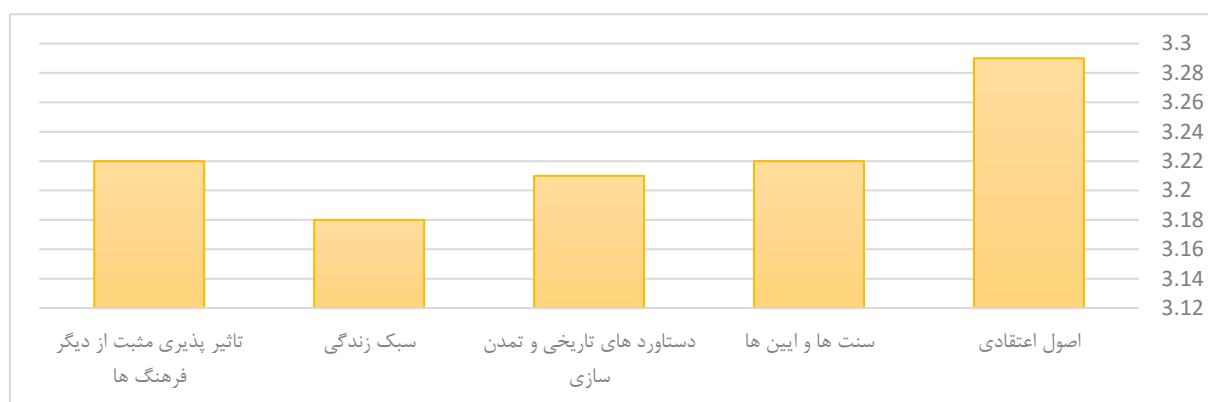
میلیون تومان، ۱۰۵ نفر (۲۷.۳۴ درصد) بین ۱۰ تا ۲۰ میلیون تومان، ۸۲ نفر (۲۱.۳۵ درصد) بین ۲۰ تا ۳۰ میلیون تومان، ۶۳ نفر (۱۶.۴۱ درصد) بین ۳۰ تا ۴۰ میلیون تومان، ۴۰ نفر (۱۰.۴۲ درصد) بین ۴۰ تا ۵۰ میلیون تومان و ۴۶ نفر (۱۱.۹۸ درصد) بیش از ۵۰ میلیون تومان درآمد ماهیانه داشته‌اند.

۴/۲. آمار تحلیلی

۴/۲/۱. بررسی و تحلیل مولفه های امنیت فرهنگی

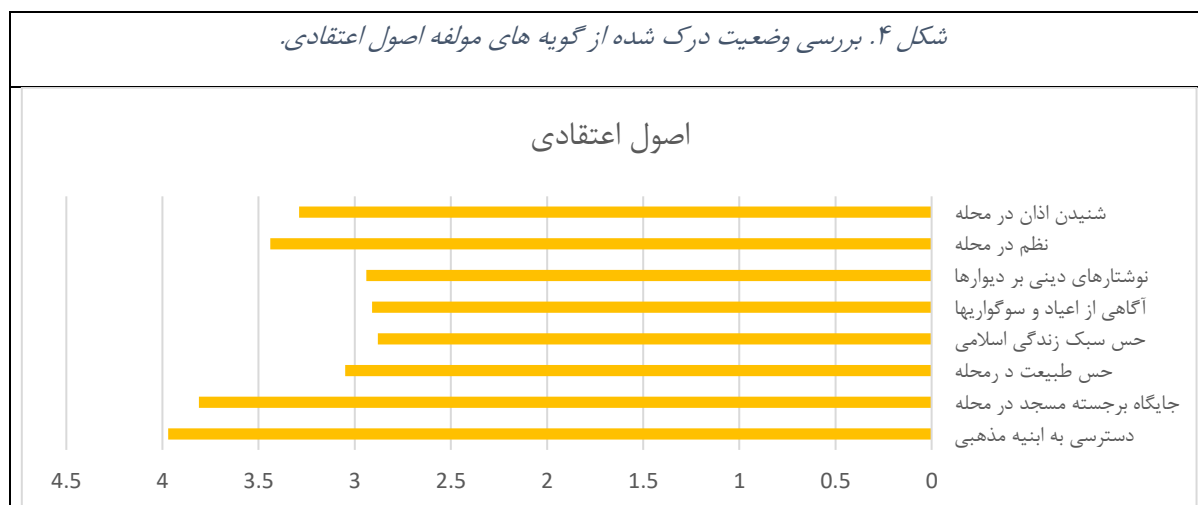
در شکل (۳)، میانگین نمرات مربوط به ابعاد مختلف امنیت فرهنگی (شامل: اصول اعتقادی، سنت‌ها و آیین‌ها، دستورالعمل‌های فرهنگی و سنتی، سبک زندگی، و پذیرش مثبت از دیگر فرهنگ‌ها) نمایش داده شده است. بر اساس

شکل ۳. وضعیت مولفه های امنیت فرهنگی در نمونه موردی.

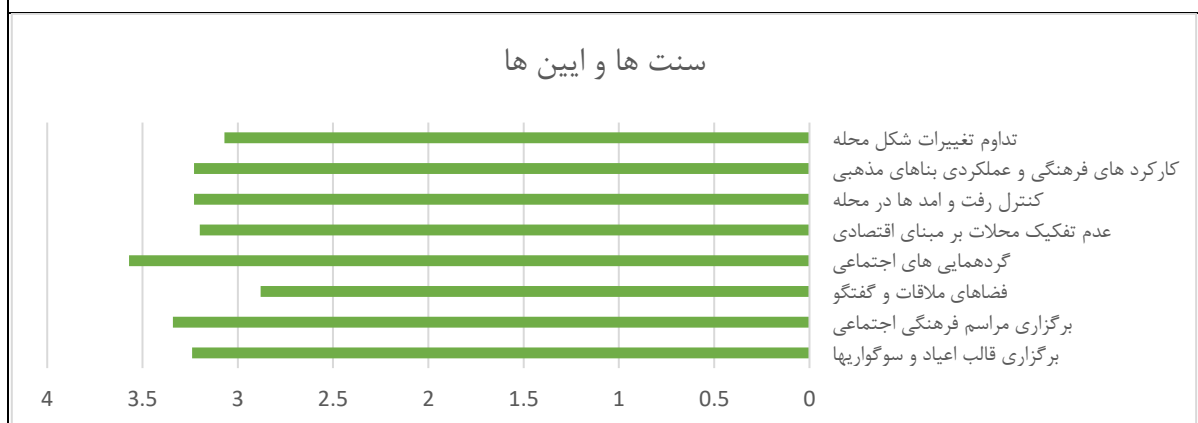

نتایج، بالاترین میانگین نمره مربوط به بُعد اصول اعتقادی با مقدار ۳.۳ از ۵ است که نشان می‌دهد افراد بیشترین همگرایی فرهنگی را در حوزه باورهای دینی و اعتقادی تجربه کرده‌اند. در مقابل، پایین‌ترین میانگین مربوط به بُعد سبک زندگی با حدود ۲.۴ است، که بیانگر چالش‌ها و تفاوت‌های فرهنگی بیشتری در این زمینه می‌باشد. در مجموع نمره امتیاز دهی امنیت فرهنگی ۳.۲۲ است که از مقدار میانگین امتیاز دهی که ۳ است بیشتر است. میتوان گفت که امنیت فرهنگی در سطحی متوسط گزارش شده است. شکل (۴، ۵، ۶، ۷، ۸) وضعیت مولفه های امنیت فرهنگی را بر حسب گویه ها نشان داده است.

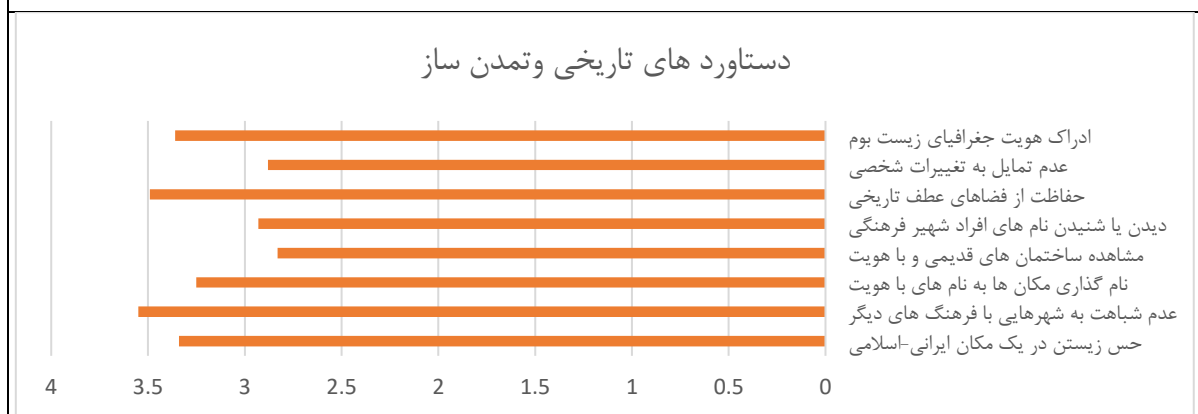
شکل ۴. بررسی وضعیت درک شده از گویه های مولفه اصول اعتقادی.

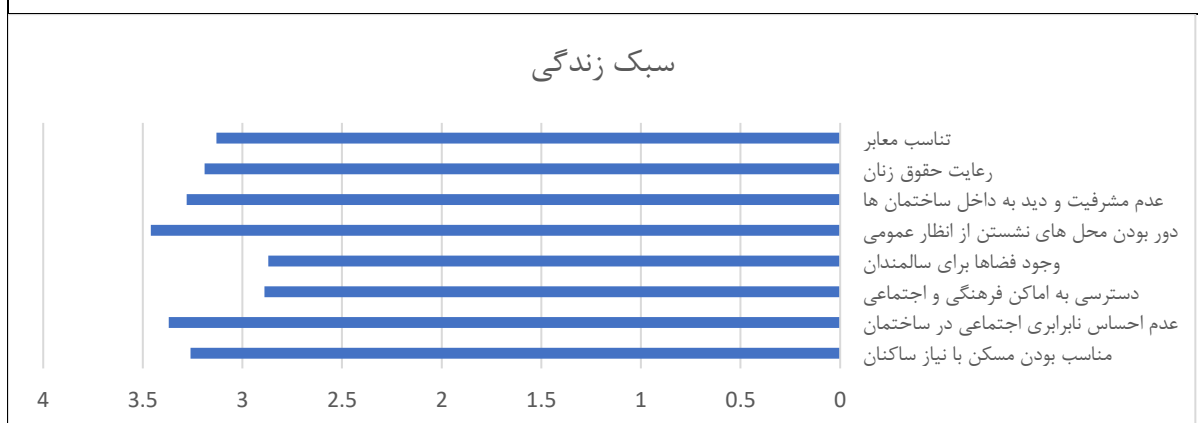
شکل ۹. بررسی وضعیت درک شده از گویه های مولفه سنتها و آیین های حسنه.

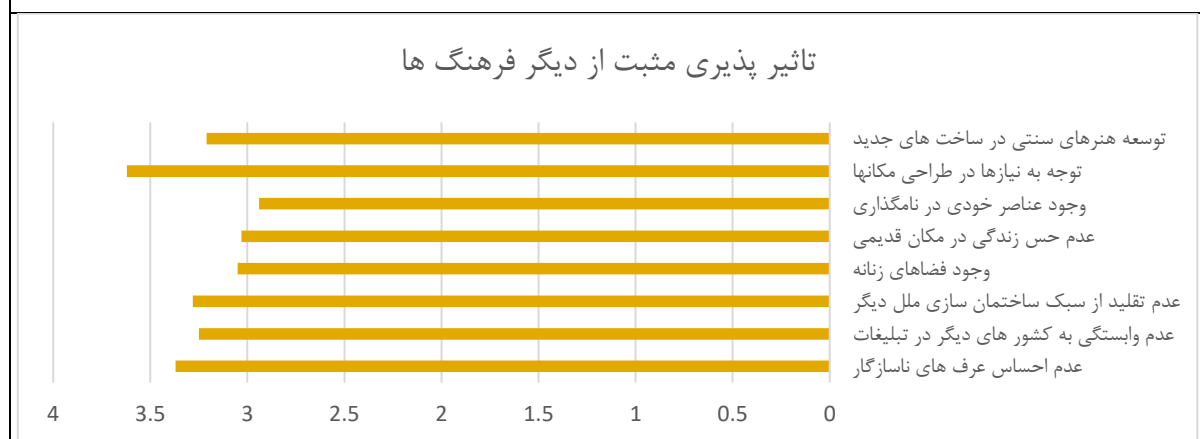
شکل ۹. بررسی وضعیت درک شده از گویه های مولفه دستاوردهای تاریخی و تمدن ساز.

شکل ۹. بررسی وضعیت درک شده از گویه های مولفه سبک زندگی.

شکل ۹. بررسی وضعیت درک شده از گویه های مولفه تاثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگها.

۴/۲/۲. تحلیل تاثیر متغیرهای جنسیتی روی مولفه ها

جدول شماره (۲)، خلاصه ای از تعداد و میانگین مربوط به متغیرهای جمعیت شناختی و مؤلفه های مورد بررسی در پژوهش را نشان می دهد. مطابق جدول (۲)، به منظور بررسی معناداری تفاوت میان سطوح مختلف متغیرهای جمعیت شناختی در مؤلفه های پژوهش، از آزمون های آماری مناسب استفاده شد. در گام نخست، نرمال بودن توزیع داده ها از طریق آزمون شاپیرو-ویلک^۱ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این آزمون نشان داد که توزیع داده ها از نرمال بودن پیروی نمی کند^۲، از این رو، از آزمون های ناپارامتری برای تحلیل روابط استفاده شد. برای بررسی ارتباط بین جنسیت و مؤلفه ها، از آزمون من-ویتنی^۳ استفاده شد. نتایج حاصل نشان داد که در چهار مؤلفه، تفاوت معناداری میان پاسخ های مردان و زنان وجود دارد^۴ و میانگین پاسخ ها در مردان کمتر از زنان بود. تنها در مؤلفه سبک زندگی، تفاوت معناداری مشاهده نشد. همین آزمون در خصوص متغیر نوع مالکیت محل سکونت (مالک/مستأجر) نیز انجام شد. نتایج نشان داد که در مؤلفه های اصول اعتقادی و سبک زندگی تفاوت معناداری وجود ندارد، اما در سایر مؤلفه ها این تفاوت معنادار بوده است. برای متغیرهای جمعیت شناختی با بیش از دو سطح، از آزمون ناپارامتری کروسکال-والیس^۵ استفاده شد. نتایج این آزمون برای گروه سنی نشان داد که در تمام مؤلفه های پژوهش، تفاوت معناداری بین گروه های سنی مختلف وجود دارد^۶. همچنین، در متغیر مدت اقامت در منطقه، تفاوت معناداری در تمام مؤلفه ها مشاهده شد. در مورد سطح تحصیلات پاسخ دهندگان نیز، آزمون کروسکال-والیس بیانگر وجود تفاوت معنادار در تمامی مؤلفه های پژوهش بود. این بدان معناست که سطح تحصیلات افراد بر نحوه ی پاسخ گویی آن ها به مؤلفه های فرهنگی مؤثر بوده است. در بررسی متغیر میزان درآمد ماهیانه، مشخص شد که تنها در مؤلفه ی دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی تفاوت معناداری میان گروه های درآمدی مشاهده نشد، در حالی که در سایر مؤلفه ها این تفاوت وجود

1. Shapiro-Wilk test
2. p-value < ۰/۰۵
3. Mann-Whitney U test
4. p-value < ۰/۰۵
5. Kruskal-Walli's test
6. p-value < ۰/۰۵

داشت^۷. در نهایت، نتایج تحلیل متغیر محل سکونت نشان داد که تنها در مؤلفه‌ی سنت‌ها و آیین‌ها تفاوت معناداری میان ساکنان مناطق مختلف وجود ندارد، اما در سایر مؤلفه‌ها این تفاوت به‌صورت معنادار دیده می‌شود.

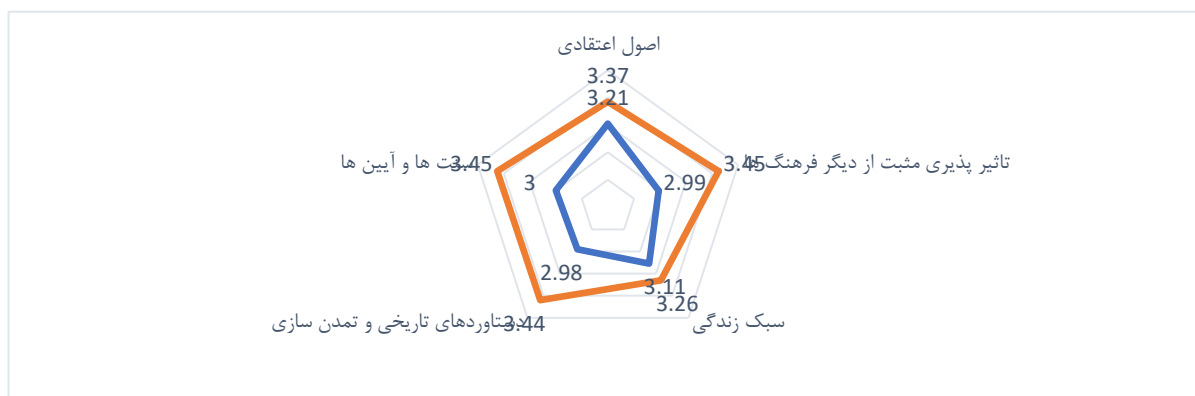
جدول ۲. تحلیل متغیرهای جمعیت شناختی و مؤلفه های پژوهش

متغیر	سطوح	اصول اعتقادی	سنت ها و آیین ها	دستاوردها تاریخی و تمدن سازی	سبک زندگی	تأثیرپذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها	ازمون اماری
جنسیت	مرد	۳.۲۱	۳.۰۰	۲.۹۸	۳.۱۱	۲.۹۹	درمؤلفه ی سبک
	زن	۳.۳۷	۳.۴۵	۳.۴۴	۳.۲۶	۳.۴۵	زندگی تفاوت معنی داری بین زن و مرد دیده نمیشود (p-value>0.05)
	کمتر از ۲۰	۳.۱۵	۳.۲۶	۲.۵۰	۲.۷۲	۲.۴۲	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
تحصیلات	بین ۲۰ تا ۳۰	۳.۱۱	۳.۱۸	۳.۳۱	۳.۲۰	۳.۳۶	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	بین ۳۰ تا ۴۰	۳.۲۶	۳.۲۰	۳.۲۵	۳.۱۴	۳.۱۶	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	بین ۴۰ تا ۵۰	۳.۲۱	۳.۵۹	۳.۳۲	۳.۳۱	۳.۲۸	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	بین ۵۰ تا ۶۰	۳.۴۴	۳.۴۳	۳.۲۰	۳.۰۴	۳.۲۴	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	بیشتر از ۶۰	۳.۵۹	۳.۴۷	۳.۴۱	۳.۵۸	۳.۶۶	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	زیر دیپلم	۳.۶۵	۲.۹۷	۳.۱۹	۳.۱۴	۳.۱۵	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
مالکیت	دیپلم	۳.۱۶	۳.۱۸	۳.۳۱	۳.۱۷	۳.۳۵	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	فوق دیپلم	۳.۴۲	۳.۳۳	۳.۲۹	۳.۲۳	۳.۴۳	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	لیسانس	۳.۱۰	۳.۴۱	۳.۳۶	۲.۹۵	۳.۰۴	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	فوق لیسانس	۲.۸۶	۳.۱۴	۲.۷۸	۳.۲۹	۳.۰۲	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	دکتری به بالا	۳.۵۳	۳.۰۷	۳.۱۰	۳.۳۵	۳.۰۹	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
مدت اقامت	مالک مستجر	۳.۳۲	۳.۴۳	۳.۳۴	۳.۲۴	۳.۲۶	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	کمتر از ۱۰ سال	۳.۱۲	۲.۷۳	۲.۹۹	۲.۸۶	۲.۹۸	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	بین ۱۰ تا ۲۰	۳.۱۳	۳.۲۳	۳.۲۴	۲.۹۳	۳.۳۳	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
مدت اقامت	بین ۲۰ تا ۳۰	۳.۴۰	۳.۲۶	۳.۱۴	۳.۴۷	۳.۲۱	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)
	بیشتر از ۳۰	۳.۴۰	۳.۲۶	۳.۱۴	۳.۴۷	۳.۲۱	در تمام مؤلفه ها تفاوت معنی دار در سطوح مختلف گرو ه های سنی وجود دارد. (p-value<0.05)

محل سکونت	بین ۳۰ تا ۴۰	۳.۲۳	۳.۶۶	۳.۴۵	۳.۲۹	۳.۳۹
	بیشتر از ۴۰ سال	۳.۵۶	۳.۰۲	۳.۱۵	۳.۲۳	۳.۱۶
	بافت میانی	۳.۲۵	۳.۱۵	۳.۰۲	۲.۹۹	۳.۱۱
	مرکزی	۳.۵۲	۳.۱۹	۳.۳۷	۳.۲۶	۳.۲۸
	جدید و شهرک	۲.۷۳	۳.۱۰	۲.۷۷	۳.۲۹	۲.۹۸
میزان درآمد	مجتمع	۳.۴۸	۳.۴۴	۳.۵۹	۳.۲۹	۳.۴۵
	ندارد (p-)					
	(value>0.05)					
	کمتر از ۱۰	۳.۷۱	۲.۹۹	۳.۲۵	۳.۱۸	۳.۱۱
	بین ۱۰ تا ۲۰	۳.۲۳	۳.۱۹	۳.۱۵	۳.۱۰	۳.۳۵
میانگین	بین ۲۰ تا ۳۰	۳.۳۲	۳.۴۲	۳.۲۵	۳.۱۶	۳.۰۶
	بین ۳۰ تا ۴۰	۳.۱۳	۳.۳۷	۳.۲۷	۳.۳۲	۳.۴۳
	بین ۴۰ تا ۵۰	۲.۸۵	۳.۰۹	۳.۲۱	۳.۰۱	۳.۱۱
	بیشتر از ۵۰	۳.۵۶	۳.۰۸	۳.۱۱	۳.۳۷	۳.۱۲
		۳.۲۹	۳.۲۲	۳.۲۱	۳.۱۸	۳.۲۲

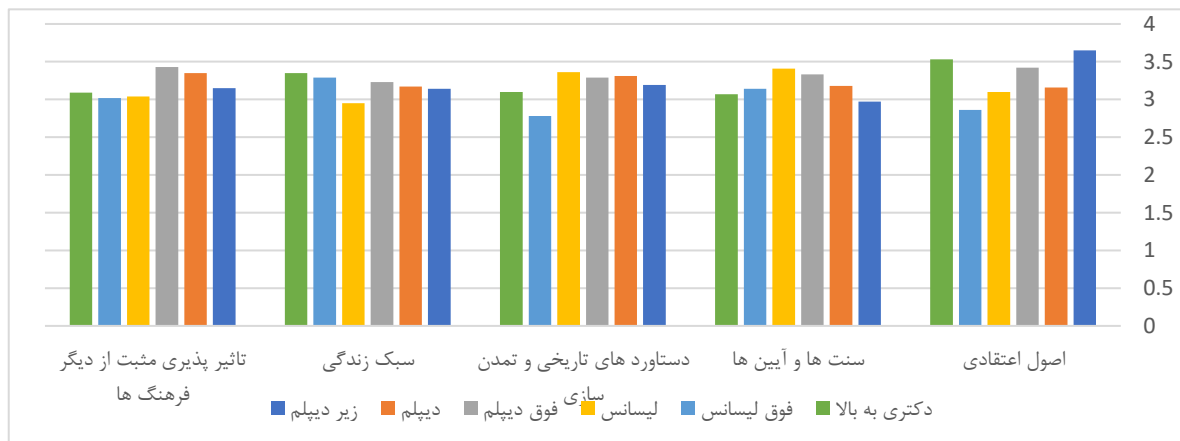
همانطور که در شکل (۹) دیده میشود امتیاز دهی زن ها، از سطح میانگین امنیت فرهنگی بیشتر بوده و در همه ی مولفه ها ارزیابی زنان از امنیت فرهنگی شهر بیشتر از مرد ها می باشد.

شکل ۹. ارزیابی زنان از وضعیت مولفه های امنیت فرهنگی شهر نسبت به مردان.

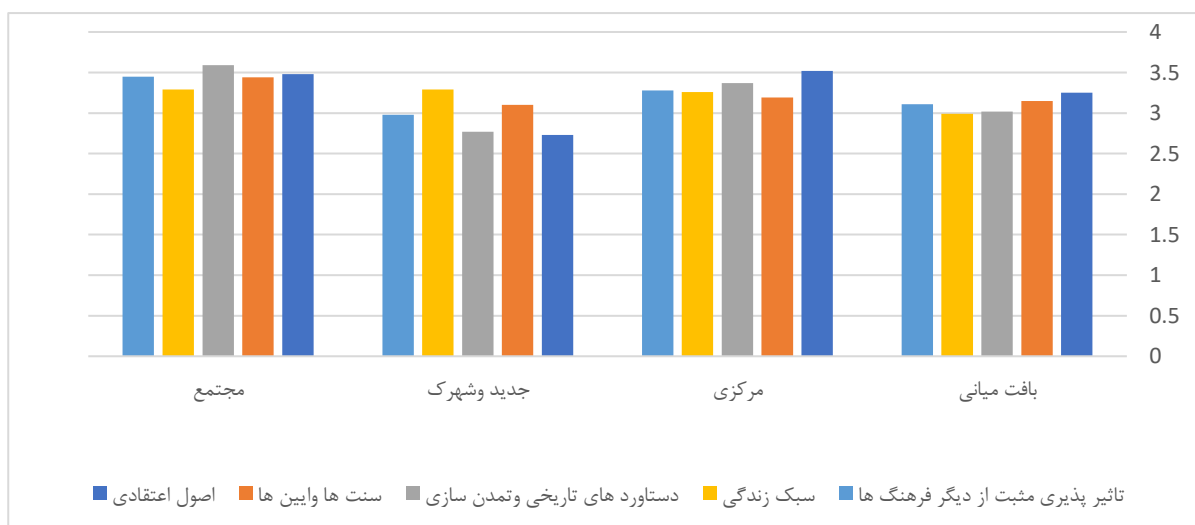
همینطور در شکل (۱۰) مقایسه سطح تحصیلات افراد با تحصیلات دکتری به بالا در بیشتر مؤلفه‌ها نمره بالاتری نسبت به دیگر گروه‌های تحصیلی دارند و در مؤلفه اصول اعتقادی نیز بیشترین امتیاز را ثبت کرده‌اند. افراد دارای دیپلم و زیر دیپلم عمدتاً امتیاز کمتری در مؤلفه‌ها کسب کرده‌اند که می‌تواند نشان‌دهنده تفاوت در درک، نگرش یا تجربه فرهنگی این گروه‌ها باشد. در برخی مؤلفه‌ها مانند سبک زندگی و تأثیرپذیری از فرهنگ‌های دیگر، اختلافات بین سطوح تحصیلی کمتر محسوس است.

شکل ۱۰. نمودار سطح تحصیلات و ادراک مؤلفه‌های امنیت فرهنگی.

شکل (۱۱) به مقایسه میانگین نمرات ابعاد مختلف امنیت فرهنگی در بین گروه‌های مختلف محل سکونت (بافت میانی، مرکزی، جدید و شهرک‌ها، و مجتمع) می‌پردازد. مشاهده می‌شود که در تمام گروه‌ها، بُعد اصول اعتقادی همواره بالاترین یا یکی از بالاترین میانگین‌ها را دارد. این مسئله نشان‌دهنده ثبات فرهنگی در حوزه ارزش‌ها و باورهاست. از سوی دیگر، بُعد سبک زندگی و تأثیرپذیری مثبت از دیگر فرهنگ‌ها در برخی گروه‌ها مانند گروه بافت‌های میانی، کمترین نمره را دارند که می‌تواند ناشی از تفاوت‌های قابل توجه در نحوه زندگی، عادات روزمره و دیدگاه‌ها نسبت به فرهنگ‌های دیگر باشد.

شکل ۱۱. محل سکونت در شهر و وضعیت ادراکی مؤلفه‌های امنیت فرهنگی.

تحلیل رگرسیون خطی با روش حداقل مربعات معمولی^۸ برای بررسی رابطه بین متغیرهای جمعیت شناختی و نمره کل امنیت فرهنگی انجام شد. نتایج نشان داد مدل از نظر آماری معنا دار است^۹ و توانسته است ۳۰ درصد ($R^2 = 0.292$) از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کند. در بین متغیرهای مستقل جنسیت ($\beta = 0.986, p < 0.001$) و مدت اقامت ($\beta = 0.471, p < 0.001$) و سن ($\beta = 0.696, p < 0.001$) رابطه مثبت و معنا داری با امنیت فرهنگی نشان دادند. این یافته ها حاکی از آن است که زنان نسبت به مردان و افرادی که مدت طولانی تری در منطقه ای ساکن بوده اند و همچنین افراد با سن بالاتر به طور متوسط نمره امنیت فرهنگی بالاتری گزارش کرده اند. در مقابل دو متغیر مالکیت ($\beta = -0.585, p\text{-value} = 0.03$) و تحصیلات ($\beta = -0.67, p < 0.001$) رابطه منفی و معنا داری با متغیر وابسته داشتند. به این معناست که مستاجران نسبت به مالکان و افراد با سطح تحصیلات بالاتر نسبت به افراد با تحصیلات پایین تر نمره امنیت فرهنگی کمتری داشته اند. بررسی مفروضات مدل نشان داد که اگر چه آزمون جارک-برا^{۱۰} حاکی از عدم نرمال بودن توزیع باقیمانده هاست^{۱۱} اما با توجه به حجم نمونه مناسب (۳۸۴ نفر) و مقدار اماره دوربین-واتسون^{۱۲} نزدیک به ۲ ($DW = 2.028$) میتوان از پایداری نتایج اطمینان داشت. البته مدل تنها توانسته حدود ۳۰ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کند به نظر میرسد عوامل دیگری نیز در تبیین امنیت فرهنگی نقش دارند که در این مطالعه مورد بررسی قرار نگرفته است که میتواند در مطالعات آینده مورد توجه قرار گیرد. آلفای کرونباخ^{۱۳} ۰.۸۶ نشان می دهد که مجموعه ی گویه ها (از تمام مؤلفه ها) در مجموع با هم سازگار و همگون هستند و می توانند به خوبی سازه ی کلی امنیت رو بسنجند. به منظور بررسی روابط میان متغیرهای پژوهش، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. جدول شماره (۳) نتایج حاصل نشان دهنده ی وجود روابط مثبت و نسبتاً قوی میان مؤلفه های مورد بررسی هستند که می توانند بیانگر نوعی هم راستایی در ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه باشند. بیشترین میزان همبستگی مشاهده شده مربوط به مؤلفه ی سبک زندگی و دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی با ضریب همبستگی ۰.۷۹ است که نشان می دهد سبک زندگی افراد به شدت تحت تأثیر درک و تفسیر آنها از پیشینه ی تاریخی و تمدنی شان قرار دارد. همچنین، همبستگی بین سبک زندگی و سنت ها و آیین ها (۰.۷۵) نیز قابل توجه است، که حکایت از پیوند عمیق سبک زندگی معاصر با ریشه های سنتی دارد. در همین راستا، ضریب همبستگی میان تأثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها و سبک زندگی نیز معنادار و مثبت بوده و برابر با ۰.۶۹ است. این مقدار نشان دهنده ی آن است که سبک زندگی نوین در جامعه، به نوعی از تعاملات و تبادلات فرهنگی مثبت با دیگر فرهنگ ها متأثر شده است. همچنین ارتباط میان اصول اعتقادی با سایر مؤلفه ها نیز به طور متوسط و مثبت گزارش شده است. برای نمونه، ضریب همبستگی بین اصول اعتقادی و سنت ها و آیین ها ۰.۵۴ و بین اصول اعتقادی و دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی برابر با ۰.۶۳ بوده است. این مقادیر گویای آن هستند که اصول اعتقادی نه تنها در سطح فردی بلکه در شکل گیری باورهای فرهنگی و سنت های اجتماعی نیز نقش ایفا می کنند. به طور کلی، یافته ها بیانگر انسجام نسبی میان عناصر فرهنگی و اجتماعی مورد بررسی هستند و نشان می دهند که این مؤلفه ها در قالب یک ساختار فرهنگی پویا و در حال تعامل با یکدیگر قرار دارند.

8. OLS

9. F-statistic=31.11, p-value<0.001

10. Jarque-Bera

11. JB=16.83, p-value=0.002

12. Durbin-Watson statistic

13. Cronbach's Alpha

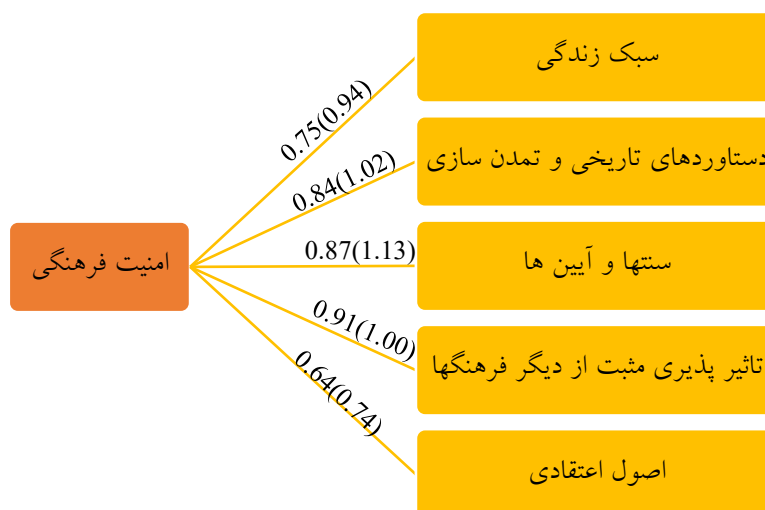
جدول ۳. تحلیل همبستگی مولفه ها.

تأثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها	سبک زندگی	دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی	سنت ها و آیین ها	اصول اعتقادی
			۱	اصول اعتقادی
			۰.۵۴	سنت ها و آیین ها
		۱	۰.۷۲	دستاوردهای تاریخی و تمدن سازی
	۱	۰.۵۹	۰.۶۵	سبک زندگی
۱	۰.۶۹	۰.۷۵	۰.۷۹	تأثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها

۴/۲/۴. تحلیل مسیر

نتایج معادلات ساختاری شکل شماره (۱۲) نشان داد که مدل از برازش خوبی برخوردار است و مدل مفهومی داده های تجربی را به خوبی برازش میدهد. شاخص نسبت کای دو به درجات آزادی برابر با ۵ که بالاتر از حد مطلوب میباشد ولی مدل از پذیرش مناسبی برخوردار است شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با ۰.۹۷۲، شاخص برازش تطبیقی (CFI) برابر با ۰.۹۸۲، شاخص برازش هنجار شده (NFI) برابر با ۰.۹۷۸، شاخص تاکر-لوییس (TLI) برابر با ۰.۹۶۴ که این شاخص ها همگی نشان دهنده برازش قابل قبول مدل با داده ها هستند. نتایج برآورد پارامترهای مدل نشان میدهد که تمامی مسیرهای تعریف شده بین متغیر پنهان از لحاظ آماری معنا دار هستند^{۱۴}. ضرایب استاندارد شده رگرسیون نشان داد که قوی ترین رابطه بین امنیت فرهنگی و تأثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها با ضریب استاندارد شده ۰.۹۱ میباشد که تأثیر قوی این متغیر را نشان می دهد و ضعیف ترین رابطه مربوط به امنیت فرهنگی و اصول اعتقادی است که این ضریب مقدار ۰.۶۴ می باشد. از میزان واریانس های تبیین شده نیز می توان نتیجه گرفت که

شکل ۱۲. مدل تحلیل مسیر پژوهش و بار عاملی مولفه ها.

14. p-value<0.05

امنیت فرهنگی توانسته است سهم قابل توجهی از واریانس مولفه ها را تبیین کند به ویژه در مورد مولفه تاثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها که بیش از ۸۰ درصد از واریانس آن توسط مدل تبیین شده است.

۵. بحث و نتیجه گیری

شهر شاهرود که بعنوان یکی از شهرها با قدمت تاریخی است، همانند بسیاری از شهرهای ایران در فرآیند توسعه افسارگسیخته مفهوم "بافت شهری" را در ساختار شهر از دست داده است. منظور از بافت شهری در هم تنیدگی ساختار اجتماعی با ساختار فضایی است که بستر ساز تعیین سبک زندگی شهری است. توسعه شهر در سالهای گذشته در توجه کمی به توسعه اجتماعی و بی توجهی به زیرساختهای فرهنگ بومی نتیجه مطرح شدن الگوی معیوب شهرسازی تهران بعنوان الگوی توسعه دیگر شهرهای ایران است که فرآیند توسعه را تنها در بعد مادی شهر- در حالت مطلوب- برنامه ریزی کرده و برنامه ریزی کاربری زمین تنها مفهومی که مورد توجه قرار می دهد در بهترین حالت کفایت عملکردی و شعاع خدمات کاربری ها است. بی توجهی به هویت شهری و تکرار الگوی چیدمان بلوکها و پلاک های ساختمانی بر خلاف الگوهای بافت کهن موجب گسست نقش شیرازه وار بافت شهری در ساختاردهی به سبک زندگی شهری شده است. عدم وجود راهنمای طراحی نماهای شهری همانند اکثر شهرهای ایرانی سیمایی نامطلوب و بی هویت به شهر تزریق نموده و برنامه ریزی خودجوش و افسارگسیخته کاربری های تجاری اغوایی اقتصادی به منظر شهری بخشیده و لایه های ادراک معنا را به پایین ترین سطح آن تنزل داده است. هجوم شهر به دامنه های طبیعت بکر شاهرود منظر طبیعی را به چالش کشیده و فقدان طرح منظر سازی شهری با رویکرد ارتقاء هویت شهر باعث مغفولیت ابنیه عمومی در سیمای کلی ادراکی شهر شده است. تعریف و نقش غالب ترافیکی به خیابان که مظهر زندگی اجتماعی و الگوی فضایی مدنیت شهری است، موجب جذب کاربری های تجاری به لبه های شهر و محلات شده و حضور در ترافیک شهری لذت استفاده از شهر را به حداقل رسانده است. فضاهای باز عمومی که تجلی گاه گفتمان سازی و نقش آفرینی فرهنگی ساکنان است، صرفاً به فضایی مابین ساختمانها تبدیل شده و محتوای اجتماعی آن در هاله ای از زندگی ماشینی کم رنگ شده است. با نظر به مساله تحقیق حاضر در تبیین رابطه امنیت فرهنگی و پایداری اجتماعی و هدف تحقیق در دستیابی به مولفه های کالبدی- فضایی در تحقق پایداری اجتماعی مکانهای شهری از طریق امنیت فرهنگی، با انتخاب نمونه موردی شهر شاهرود، مشخص شد، نمونه موردی از نظر گویه های امنیت فرهنگی در سطح متوسطی قرار دارد. بالاترین میانگین نمره مربوط به مولفه اصول اعتقادی و پایین ترین میانگین مربوط به سبک زندگی است. در مجموع نمره امتیاز دهی امنیت فرهنگی ۳.۲۲ است که از مقدار میانگین امتیاز دهی که ۳ است بیشتر است. نتایج حاصل از بررسی همبستگی میان مولفه ها نشان دهنده وجود روابط مثبت و نسبتاً قوی میان مؤلفه های مورد بررسی هستند و ضرایب استاندارد شده رگرسیون نشان داد که قوی ترین رابطه بین امنیت فرهنگی و تاثیر پذیری مثبت از دیگر فرهنگ ها و ضعیف ترین رابطه مربوط به امنیت فرهنگی و اصول اعتقادی است. پژوهش حاضر نشان دهنده ظرفیت قوی شهر در تبیین امنیت فرهنگی و بسترسازی برای تحقق فرهنگ مطلوب و آرمانی است. با نظر به ضرورت توجه به فرهنگ و هویت در شهرسازی معاصر ایران، ضروری است در توسعه های شهری جدید به شاخص های تحقق امنیت فرهنگی توجه بیشتری شود. در نمونه مورد پژوهش، با عنایت به مطالعات انجام یافته، در تقویت امنیت فرهنگی توجه به راهکارهای زیر ضروری است:

در برنامه ریزی شهری

- پیش بینی مراکز منطقه ای با هدف توسعه فرهنگی شهر و ظرفیت سازی برای ایجاد و برپایی مراسم بومی و منطقه ای بصورت جشنواره های فصلی یا سالانه و ایجاد مجموعه های فرهنگی با هدف توسعه گردشگری و بهبود الگوی فراغت شهروندان در قالب منطقه ای و ناحیه ای در توجه به پتانسیل های موجود
- توجه به پتانسیل های فرهنگی شهرها و روستاهای مختلف محدوده مورد مطالعه در توسعه آمایش سرزمین و طرح های کالبدی ملی- منطقه ای با هدف موزون سازی توسعه کالبدی با اهداف فرهنگی برنامه های توسعه کشور
- برجسته سازی و تاکید بر قله شاهوار و هویت های جغرافیایی منطقه در توسعه
- برنامه ریزی برای شکل گیری فضاهای منعطف در داخل محلات برای بهره گیری از مشارکت مردم در برگزاری اعیاد و مراسم
- توجه به نقش اجتماعی و فرهنگی مساجد و ابنیه مذهبی در کنار عملکرد عبادی آن در برنامه ریزی کاربری زمین شهری
- برنامه ریزی حفاظت مبنا در بافت های تاریخی و محورهای خاطرات جمعی
- توجه به نقش ابنیه مذهبی در مرکزیت بخشی به ساخت کالبدی- فضایی محلات در برنامه ریزی شهری

در مدیریت شهری

- برنامه ریزی مدیریت شهری برای جهت دهی به فعالیتهای اجتماعی در پارکها و فضاهای عمومی از طریق تدوین برنامه های فرهنگی و هنری با رویکرد حفظ و نشر هنرهای بومی و سنتی محل
- تلاش برای اجتماعی نمودن شهرو توسعه مفهوم محله و محله محوری ضمن توجه به ماهیت اجتماعی محله در فرهنگ بومی با تاکید بر مراسم مذهبی شهر
- ارتقاء شان مراکز محله ای از طریق ظرفیت سازی برای پذیرش اجتماعات و مراسم ها و آیین ها
- برگزاری جشنواره های فرهنگی در مساجد و مراکز محله ای با هدف تقویت انسجام اجتماعی و آموزش فرهنگی
- توجه به نقش آرامگاه ها و امامزاده های محدوده مورد مطالعه در الگوی توسعه فرهنگی محدوده مورد مطالعه
- تدوین مطالعات مکمل برای طرح های جامع شهری در قالب راهنمای طراحی تحت عنوان " توسعه فرهنگی شهر".
- برنامه ریزی برای توسعه رفتارهای مطلوب شهری از طریق آموزش شهروندی

در طراحی شهری

- توجه به نقش مهم و کلیدی تکیه زنجیری ها در بافت تاریخی بعنوان الگوی قابل تکرار در توسعه های جدید با ساختاری جدید
- طراحی ورودی های شهری در توجه به شاخص های فرهنگی و معرف فرهنگ شهر
- توجه به مفهوم مرکزیت در طراحی شهری و سعی در تجمیع مراکز اجتماعی، مذهبی، فرهنگی و تجاری در یک مکان
- طراحی لبه ها و خیابانها مجاور محلات بنحوی که خیابان عامل وصل باشد نه عامل فصل.

- احیای هنر های سنتی در ساخت و ساز محل (آجرکاری، نقوش در و پنجره، طراحی فضای ورودی) بالاخص الگوهای موجود در بافت تاریخی شهر و تلاش در توسعه آنها از طریق ساخت و سازهای معاصر که می تواند منجر به توسعه شغل های جدید و احیای صنایع قدیمی نیز بشود.
- ارتقاء نقش حیات ابنیه عمومی بعنوان فضاهای ثانویه (دورگه) شهری و بسترسازی برای استفاده فرهنگی از آنها بالاخص در ابنیه مذهبی و فرهنگی
- کنترل اجتماعی فضا از طریق بسترسازی برای حضور بانوان در شهر نه بعنوان تماشاگر بلکه بعنوان بازیگر نقش شهروندی
- تعبیه مبلمان شهری در احترام به سالمندان و افراد کم توان و ایجاد فرصتهای اجتماعی فعال
- بهره گیری از هنرهای شهری در توسعه فرهنگ شهروندان و ضرورت توجه به نظم و کیفیت انسجام و میزان هماوایی شهر با طبیعت و نظام های طبیعی
- توجه به عناصر بلند مرتبه و نشانه های شهری و میزان انعکاس هویت و فرهنگ اسلامی از سیمای ادراکی آنها
- کنترل ترافیک و کاهش سرعت تردد در شهر برای درک شهریت شهر توسط شهروندان و امکان انتقال بهرت معانی محیطی به آنان
- وجود فضایی برای تظاهرات و نمایش های آئینی در مقیاس شهر و استفاده اجتماعی و فرهنگی از آن در سایر اوقات سال
- توجه به شان انسانی فضا (ادراک معنوی) ضمن توجه به تناسب انسانی (ادراک روانی) و مقیاس انسانی (ادراک حسی - جسمانی)
- باززنده سازی معنای خیابان و میدان و رهاسازی خیابان و میدان از توجه صرف به چارچوب های ترافیکی و عملکردی و بهبود منزلت اجتماعی آنها
- پرهیز از تقلید شکلی گذشته و یا بی توجهی به تجارب کهن در خلق فضاهایی منطبق با زمینه و مهیا برای زندگی انسان معاصر.

در خاتمه، امنیت فرهنگی و تاثیر آن در ادراک کیفیت محله، امنیت فرهنگی و اجتماع پذیری مکانهای شهری، امنیت فرهنگی و سرزندگی فضاهای شهری، امنیت فرهنگی و تاثیر آن در تاب آوری مکانها و در نهایت تاثیر امنیت فرهنگی ادراک زیبایی بعنوان رهیافتی برای مطالعات بعدی پیشنهاد می گردد. همچنین سنجش میزان اهمیت و عملکرد شاخص ها در محلات مختلف شهری، می تواند نقش مهمی در توسعه شهر و محلات آن در توجه به میزان اهمیت شاخص ها برای ساکنان و اولویت بندی طرح های پیشنهادی داشته باشد.

منابع و مآخذ

- آشنا، حسام الدین و محمد صادق اسمعیلی، ۱۳۸۸، امنیت فرهنگی؛ مفهومی فراسوی امنیت ملی و امنیت انسانی، راهبرد فرهنگ، شماره ۵، ۷۳-۸۹
- آشوری، داریوش. ۱۳۷۹. تعریف ها و مفهوم فرهنگ. تهران: آگاه.
- ابرقویی فرد، حمیده، صابونچی، پرچهر و فرزین، احمد علی. (۱۳۹۷). بازخوانی نقش مناظر آیینی در هویت بخشی به شهرهای ایرانی. باغ نظر، ۱۵(۶۵)، ۵-۱۲.
- اهری، زهرا. ۱۳۸۵. مکتب اصفهان در شهرسازی-دستور زبان طراحی در شالوده شهری. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- احمدیان، محمدعلی. (۱۴۰۳). شهر اسلامی در چالش با مدرنیته از دیدگاه مکتب ساخت گرایی. الهیات شهر، ۲(۳)، ۴۳-۲۳.
- امین زاده، بهناز و محمد نقی زاده. ۱۳۸۱. آرمانشهر اسلام شهر عدالت. مجله علمی پژوهشی صفا ۳۵ (۱۲): ۲۱-۳۱. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- اسماعیلی، علی. (۱۴۰۲). جایگاه مسجد در تحقق همبستگی اجتماعی و توسعه شهر اسلامی. فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری، ۱۴(۵۵).
- الماسی، فاطمه و دادفر، شیما. (۱۴۰۱). تبیین شاخص های معماری ایران در دوران اسلامی و کاربری آن در طراحی جداره های معاصر محلات مسکونی؛ مطالعه موردی محله باغ زرشک اصفهان. مطالعات میان رشته ای معماری ایران، ۱(۲)، ۱۹-۱.
- اخوت، هانیه و نینا الماسی فر و محمد رضا بمانیان. ۱۳۸۹. معماری و شهرسازی سنتی در کشورهای اسلامی. تهران: هله/طحان.
- بابالیان، مجید. (۱۳۹۳). امنیت فرهنگی در جامعه اسلامی از منظر نهج البلاغه. پژوهش های اجتماعی اسلامی، ۲۰(۱۰۱)، ۵۰-۲۱.
- فردوسی، سجاد و بابائی، یاور. (۱۴۰۲). الزامات رضایتمندی گردشگران از امکانات و خدمات شهری، مطالعه موردی: شهر شاهرود. فصلنامه علمی پژوهش های بوم شناسی شهری، ۱۴، (شماره ۴ (پیاپی ۳۳)، ۱۵-۳۲.
- باوندیان، علیرضا. (۱۴۰۳). الهیات شهر اسلامی؛ کُنج ها و گُنج ها. الهیات شهر، ۲(۳)، ۴۵-۷۵.
- بدیعی، مرجان. (۱۳۸۸). گفتمان نامگذاری خیابانهای تهران پس از انقلاب اسلامی. ژئوپلیتیک، ۵(۱) (پیاپی ۱۴)، ۷۲-۱۰۱.
- بهزاد فر، مصطفی. ۱۳۸۷. هویت شهر نگاهی به هویت شهر تهران. چاپ دوم، تهران: نشر شهر.
- بمانیان، محمد رضا. ۱۳۸۶. رهیافت هایی در تبیین معماری مسلمین. تهران: سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.
- بمانیان، محمدرضا و دیگران، ۱۳۸۸. سنجش عوامل موثر بر ارتقای زنان در محیط های شهری. پژوهش زنان ۳ (۷): ۶۷-۴۹. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات زنان دانشگاه تهران.
- بمانیان، محمد رضا و دیگران. ۱۳۹۱. تبیین مکانیابی خانه در واحد همسایگی با تکیه بر آیات قرآن کریم. شهر و معماری بومی ۲: ۶۳-۴۹. یزد: دانشگاه یزد.
- بحرینی، سید حسین. ۱۳۷۴. زبان طراحی شهری خودی. نخستین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی. جلد دوم. تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور
- بحرینی، سید حسین و گلناز تاج بخش. ۱۳۷۸. مفهوم قلمرو در فضاهای شهری و نقش طراحی شهری خودی در تحقق آن. نشریه علمی پژوهشی هنرهای زیبا ۶: ۳۱-۱۸. تهران: دانشگاه تهران.
- بحرینی، سیدحسین. ۱۳۸۴. تحلیل فضاهای شهری: در رابطه با الگوهای رفتاری استفاده کنندگان و ضوابطی برای طراحی. چاپ چهارم. تهران: دانشگاه تهران.

- بلوکباشی، علی. ۱۳۸۳. تعزیه و تعزیه خوانی در ایران. تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی
- بلالی اسکویی، آریتا، جبارپور مهرآباد، فاطمه، و رحیم پور، عرفان. (۱۴۰۳). تدوین مؤلفه‌های شهر اسلامی مبتنی بر اسناد بالادستی؛ رویکردی تمدنی. فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۷(۲)، ۱-۳۴
- بمات، نجم الدین. ۱۳۶۹. شهر اسلامی. محمدحسین حلیمی و منیژه اسلامبولچی. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- پاکزاد، جهان‌شاه. ۱۳۸۶. مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری. تهران: شهیدی
- پورجعفر، محمدرضا. ۱۳۸۱. توجه به معیارهای طراحی شهری و معماری در مساجد قدیمی (مورد مطالعه مسجد جامع دهلی). نشریه علمی پژوهشی مدرس هنر ۱(۱): ۹۰-۷۵. تهران: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
- پیربابایی، محمد تقی و اسلام کرمی. ۱۳۹۰. عوامل موثر بر نارضایتی از مکان پیرامون بافت های باز سازی شده. مجله علمی پژوهشی مدیریت شهری ۲۷: ۱۸۲-۱۶۳. تهران: پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.
- پورمحمدی، محمدرضا، روستایی، شهرپور و کاملی فر، زهرا. (۱۴۰۳). سنجش میزان تحقق پذیری پیشران های شهر اسلامی در شهر تبریز. جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۲۸(۸۷)، ۱۶۳-۱۴۳.
- دانش، جابر. ۱۳۸۹. مبانی شکل گیری و اصول سازمان یابی کالبدی شهرهای اسلامی. مجله علمی پژوهشی شهر ایرانی اسلامی ۱: ۳۱-۱۵. تهران: جهاد دانشگاهی.
- تجلیل، ابوطالب. ۱۳۸۹. ارزشها و ضد ارزشها در قرآن. چاپ چهارم. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- تقوایی، علی اکبر و سکینه معروفی. ۱۳۸۹. ارزیابی نقش مساجد در کیفیت محیط؛ مطالعه موردی مسجد امیر تهران، مجله علمی پژوهشی مدیریت شهری ۲۵: ۲۳۴-۲۱۹. تهران: پژوهشکده مدیریت شهری و روستایی، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.
- تولایی، نوین. ۱۳۸۱. شکل شهر منسجم. نشریه علمی پژوهشی صفا ۳۵: ۱۸-۵. تهران: دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- توحیدفام، محمد. ۱۳۸۰. موانع توسعه فرهنگی در ایران. تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
- حاجیانی، ابراهیم 1394، امنیت هویت مبانی و چارچوب نظری، جامعه شناسی ایران، دوره ۹۹، ش. ۱، صص ۳۰-۳
- حبیبیان، محمدحسن و محمدحسن صبوری، ۱۳۹۱، جنگ نرم و امنیت فرهنگی جمهوری اسلامی، امنیت پژوهی، ۱۱(۴۰)، ۵۲-۳۱
- حجت، عیسی. ۱۳۸۵. تهیه و تدوین مواد درسی و محتوای آموزش های عمومی معماری و شهرسازی؛ گزارش مرحله دوم. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- خزائی، علی اکبر، ۱۳۸۸، امنیت فرهنگی، ماهنامه اطلاعات راهبردی، ۷(۸۱)
- خورسند، رامین، لطفی، سهند، & بهزادفر، مصطفی. (۱۴۰۱). بازخوانی اصول و مفاهیم زیبایی و انگاره‌ی زیباسازی شهر از منظر حکمت اسلامی. مطالعات میان رشته‌ای تمدنی انقلاب اسلامی، ۱(۲)، ۳۱-۶۰.
- جعفری تبریزی، محمد تقی. ۱۳۷۹. فرهنگ پیرو و فرهنگ پیشرو. تهران: کرامت.
- جعیط، هشام. ۱۳۷۲. کوفه پیدایش شهر اسلامی. ترجمه ابوالحسن سروقد مقدم. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
- جمالی، یحیی و قره بگلو، مینو. (۱۴۰۲). بازاندیشی در مفهوم باهمستان در راستای تکنون مفهوم امت واحده در بستر معماری و شهرسازی. فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۱۱(۴)، ۲۶۷-۲۹۴.
- جهان بزرگی، احمد، ۱۳۸۸، امنیت در نظام سیاسی اسلام، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
- جوادی آملی، عبدالله. ۱۳۹۱. مفاتیح الحیات. چاپ پنجاه و هفتم. قم: اسراء.
- دشتی، فرزانه و باقری نیا، حدیث. (۱۳۹۹). بازخوانی مسئله امنیت فرهنگی در نظام سیاسی مردم‌سالاری دینی (با تأکید بر بینش، نگرش و کنش مقام معظم رهبری). فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی ۹(۳)، ۴۱-۶۲
- زارع، سعیده و جهانیان، رمضان و سلیمی، مهتاب، ۱۳۹۹، طراحی الگوی امنیت فرهنگی در توسعه پایدار، ۱۶(۱)، ۲۳-۳۹

- سعیدی رضوانی، عباس. ۱۳۷۲. بینش اسلامی و پدیده‌های جغرافیایی، مقدمه‌ای بر جغرافیای سرزمین‌های اسلامی. مشهد: استان قدس رضوی.
- سید قطب، محمد. ۱۳۵۴. ویژگیهای ایدئولوژی اسلامی. ترجمه سید محمد خامنه ای. تهران:
- سیمبر، رضا و رضاپور، دانیال. (۱۳۹۷). امنیت فرهنگی از منظر آیت ... خامنه ای. بحران پژوهی جهان اسلام، ۵(۳)، ۱۵۶-۱۳۱
- سیفیان، محمد کاظم. ۱۳۷۴. قالب و محتوا در معماری اسلامی. نشریه علمی پژوهشی هنرهای زیبا ۱: ۵۸-۵۶. تهران: دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران.
- شکویی، حسین. ۱۳۶۹. جغرافیای اجتماعی شهرها. تهران: جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران.
- راپاپورت آموس. ۱۳۶۶. منشاء فرهنگی مجتمع‌های زیستی. ترجمه راضیه رضازاده. تهران: دانشگاه علم و صنعت ایران.
- رحمانی ساعد، هادی و شفیعی، جمال. (۱۴۰۱). مفهوم و مؤلفه های امنیت فرهنگی در گفتمان ایرانی اسلامی. امنیت ملی، ۱۲(۴۴)، ۲۹۹-۳۳۲.
- زنگی، بهنام و احمدی، بدرالدین، ۱۳۹۵، بررسی کارکردهای هویت‌بخش هنر شهری دیوارنگاری در شهر ایرانی اسلامی. هنرهای صناعی اسلامی. ۱(۱): ۳۹-۴۶
- علوی، سید مهدی، ۱۳۹۵، تاثیر جهانی شدن بر امنیت فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۵(۸۰)، ۱۲۳-۱۵۳
- قربی، سید محمد جواد و سید حسین محمدی نجم، ۱۳۹۳، امنیت فرهنگی در سند چشم انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، مولفه ها، تهدیدها و راهکارها، سیاست دفاعی، ۲۲(۸۷)، ۹-۵۲
- ستاری ساریانقلی، حسن، کرامتی، حمید و جوانپور هروی، عزیز. (۱۴۰۱). مفاهیم شهری مورد تاکید در کتاب من لایحضره الفقیه در جهت نیل به الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت. فصلنامه علمی مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۱۰(۱)، ۱-.
- کرمی، اسلام. ۱۳۹۰. فرآیند توجه به هویت اسلامی در ساختار کالبدی شهرهای ایرانی: دستیابی به مفهوم حس مکان ایرانی-اسلامی در طراحی شهری معاصر، همایش ملی معماری و شهرسازی اسلامی، تبریز: دانشگاه هنر اسلامی تبریز.
- کرمی، اسلام، ۱۳۹۲، بررسی تحقق پذیر شریعت- شهر اسلامی در شهرسازی پس از انقلاب اسلامی ایران نمونه موردی رشديه تبریز، پایان نامه دکتری، اساتید راهنما: قاسم مطلبی و بهادر زمانی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران
- کریمی مله، علی و گرشاسبی، رضا. (۱۳۹۷). باستان‌گرایی جدید و تأثیر آن بر امنیت فرهنگی- سیاسی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی. 21(82), 153-182.
- لک‌زایی، نجف و نباتیان، محمد اسماعیل. (۱۳۹۲). امنیت فرهنگی از منظر فقه شیعه. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۶(۶۲)، ۳۱-۵۸
- ندیمی، هادی. ۱۳۷۵. آیین جوانمردی و طریقت معماران. نشریه علمی و پژوهشی صفه ۲۱ و ۲۲(۶): ۲۱-۶. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- نصیری، علی اصغر و نجف لک‌زایی، ۱۳۹۷، مبانی مناسبات "امنیت فرهنگی متعالی" و "آزادی فرهنگی متعالی"، سیاست متعالیه، ۶(۲۱)، ۷۶-۵۹
- طباطبایی، محمد حسین. ۱۳۸۶. روابط اجتماعی در اسلام. چاپ دوم. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طباطبایی، محمد حسین. ۱۳۹۱. تعالیم اسلام. به کوشش سید هادی خسروشاهی. چاپ هشتم. قم: بوستان کتاب. (الف)
- عبدالستار عثمانی. ۱۳۷۶. مدینه اسلامی. ترجمه علی چراغی. تهران: امیرکبیر.
- عکاش، سمیر. ۱۳۷۸. تجلی نظم جهانی و نقشه‌برداری از آن در معماری سنتی اسلامی، ترجمه خان‌محمدی، نشریه علمی پژوهشی صفه ۲۸: ۴۸-۶۱. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- عکاش، سمیر. ۱۳۷۸. تجلی نظم جهانی و نقشه‌برداری از آن در معماری سنتی اسلامی، ترجمه خان‌محمدی، نشریه علمی پژوهشی صفه ۲۸: ۴۸-۶۱. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- علی بخشی، ابراهیم، ۱۳۸۹، الگوی طرح ریزی راهبرد نظامی و مدیریت امنیت ملی، دافوس، تهران

- علیخواه، فردین، و اقامتی، رضا. (۱۳۹۲). تحلیلی بر نام گذاری معابر عمومی شهری (مطالعه ای در شهر رشت). مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، ۲(۳)، ۱۳۱-۱۵۲.
- علیلو، مهدی، کاظمی، الهام و پورمحمدی، محمدرضا. (۱۳۹۸). بررسی رابطه فضای شهری مطلوب با برگزاری آئین های عزاداری مطالعه موردی: مراسم عزاداری دهه محرم در محله خطیب شهر تبریز. جغرافیا و برنامه ریزی، ۲۳(۷۰)، ۵۷-۲۹.
- علیزاده، سلیمان. (۱۳۹۳). ابعاد و مؤلفه های امنیت فرهنگی از منظر امام خمینی (ره). فصلنامه پژوهش های حفاظتی امنیتی، ۳(۱۰)، ۹۵-۱۲۱.
- علیزاده، هوشمند و کیومرث حبیبی. ۱۳۹۰. عوامل شکل دهنده شهرهای تاریخی مسلمانان. مجله علمی پژوهشی شهر ایرانی اسلامی ۳: ۷۶-۷۱. تهران: جهاد دانشگاهی.
- فلسفی، محمد تقی. ۱۳۷۲. الحدیث؛ چاپ نهم، تهران: مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- قائمی مقدم، محمد رضا. ۱۳۸۴. روش عبرت دهی در قرآن. تربیت اسلامی ۱: ۳۸-۹. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم.
- ماندل، رابرت، ۱۳۷۷، چهره متغیر امنیت ملی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مرتضی، هشام. ۱۳۸۷. اصول سنتی ساخت و ساز در اسلام. ترجمه ابوالفضل مشکینی و کیومرث حبیبی. تهران: مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری، وزارت مسکن و شهرسازی.
- محمدی، محمد مهدی، ۱۳۸۹، قدرت نرم و امنیت فرهنگی، سیاست راهبردی، ۲(۵ و ۶)
- محمدی ری شهری، محمد. ۱۳۸۵. میزان الحکمه جلد اول. ترجمه حمیدرضا شیخی. قم: دارالحديث. الف
- محمدی ری شهری، محمد. ۱۳۸۵. میزان الحکمه جلد ششم. ترجمه حمیدرضا شیخی. قم: دارالحديث. ب
- محمدی ری شهری، محمد. ۱۳۸۷. فرهنگ نامه مسجد، مترجم مرتضی خوش نصیب. قم: دارالحديث.
- مشکین فام، مهرداد و غضنفری نژاد، براتعلی و بابالو، مرتضی و اعظمی نیا، مسعود، ۱۴۰۳، تحلیل گفتمان مقام معظم رهبری در حوزه امنیت فرهنگی ایران، راهبرد دفاعی، شماره ۸۷، ۴۱-۶۴
- مصباح یزدی. محمد تقی. ۱۳۸۸. جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن. قم: موسسه در راه حق.
- مطهری، مرتضی. ۱۳۵۸. مقدمه ای بر جهان بینی توحیدی، جلد دوم: جهان بینی توحیدی. قم: صدرا. (ب)
- مطهری، مرتضی. ۱۳۷۷. عدل الهی. چاپ یازدهم. قم: صدرا. (الف)
- مطهری، مرتضی. ۱۳۷۷. انسان و ایمان. چاپ شانزدهم. قم: صدرا. (ب)
- معماریان، غلام حسین. ۱۳۸۴. سیری در مبانی نظری معماری. تهران: سروش دانش.
- موسوی، سیدصدرالدین و قربی، محمد جواد. (۱۳۹۲). روشهای تحقق امنیت فرهنگی در منظومه فکری امام خمینی (ره). پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی، ۳(۸)، ۶۰-۲۹.
- موسوی سروینه باغی، الهه سادات. (۱۳۹۷). تحلیل عوامل مؤثر بر ارتقای کیفیت حضورپذیری عابری پیاپی در محلات شهر اسلامی (مورد مطالعه: محلات شهر مشهد). مطالعات فرهنگی اجتماعی خراسان، ۱۳(۱)، ۱۲۹-۱۵۶
- مولائی، اصغر. (۱۴۰۲). تبیین اصول و مبانی شهر و شهرسازی اسلامی بر مبنای احکام ثابت. فصلنامه علمی نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان، ۱۳(۱)، ۱۲۷-۱۴۴.
- میر محمد تبار، سیداحمد. (۱۴۰۳). دین و امنیت فرهنگی: بررسی رابطه مشارکت در اجتماعات دینی و امنیت فرهنگی در جوانان شهر ساری. دین و ارتباطات (دانشگاه امام صادق/ نامه صادق)، ۳۱(۱)، ۹۹-۱۲۶
- مهندسین مشاور طرح معماری محیط (۱۳۹۹)، طرح توسعه و عمران (جامع) و حوزه نفوذ شهر شاهرود. وزارت راه و شهرسازی: سازمان
- مسکن و شهرسازی استان سمنان.
- نقره کار، عبدالحمید. ۱۳۸۰. حفظ ارزشهای فرهنگی در معماری و شهرسازی، جامعه و فرهنگ (مجموعه مقالات)، جلد (۵). تهران: آرون.

نقره کار، عبدالحمید. ۱۳۸۷. درآمدی بر هویت اسلامی در معماری و شهر سازی، تهران: پیام سیما.
نقی زاده، محمد. ۱۳۷۷. صفات شهر اسلامی در متون اسلامی. نشریه علمی پژوهشی هنرهای زیبا ۴۵: ۶۱-۴۷. تهران:
دانشکده هنرهای زیبا دانشگاه تهران.
نقی زاده، محمد. ۱۳۸۵. معماری و شهرسازی اسلامی. اصفهان: راهیان.

Ahmadian, M. A. (2024). The Islamic city in confrontation with modernity from the perspective of structuralism. *Theology of the City*, 2(3), 23–43. (In Persian).

Akhavan, H., Almasifar, N., & Bamaniyan, M. R. (2010). *Traditional architecture and urban planning in Islamic countries*. Heleh/Tahan. (In Persian).

Alavi, S. M. (2016). The impact of globalization on the cultural security of the Islamic Republic of Iran. [Journal title not provided], 15(80), 123–153. (In Persian).

Alibakhshi, E. (2010). *The strategic military planning and national security management model*. DAFOS. (In Persian).

Alizadeh, H., & Habibi, K. (2011). Factors shaping the historic cities of Muslims. *Iranian-Islamic City*, 3, 71–76. (In Persian).

Alizadeh, S. (2014). Dimensions and components of cultural security from the perspective of Imam Khomeini. *Quarterly Journal of Security and Protective Studies*, 3(10), 95–121. (In Persian).

Alilou, M., Kazemi, E., & Pourmohammadi, M. R. (2019). Examining the relationship between desirable urban space and the performance of mourning rituals: A case study of the Muharram mourning ceremony in Khatib neighborhood, Tabriz. *Geography and Planning*, 23(70), 29–57. (In Persian).

Almasi, F., & Dadfar, S. (2022). Explaining the indicators of Iranian architecture during the Islamic period and their application in contemporary residential neighborhood façade design: A case study of Bagh-e Zeshk neighborhood, Isfahan. *Interdisciplinary Studies of Iranian Architecture*, 1(2), 1–19. (In Persian).

Amini-Zadeh, B., & Naghizadeh, M. (2002). Islamic utopia: The city of justice. *Soooffeh*, 35(12), 21–31. (In Persian).

Ashouri, D. (2000). *Definitions and concepts of culture*. Agah. (In Persian).

Asmaeili, A. (2023). The role of the mosque in achieving social cohesion and developing the Islamic city. *Journal of Urban Research and Planning*, 14(55). (In Persian).

Babaian, M. (2014). Cultural security in Islamic society from the perspective of Nahj al-Balagha. *Islamic Social Studies*, 20(101), 21–50. (In Persian).

Balali Eskouei, A., Jabbarpour Mehrabad, F., & Rahimpour, E. (2024). Developing the components of the Islamic city based on upstream documents: A civilizational approach. *Quarterly Journal of Fundamental Studies of the New Islamic Civilization*, 7(2), 1–34. (In Persian).

Bamaniyan, M. R. (2007). *Approaches to explaining Muslim architecture*. Organization of Municipalities and Rural Management. (In Persian).

Bamaniyan, M. R., et al. (2009). Assessing the factors affecting the empowerment of women in urban environments. *Women's Studies*, 3(7), 49–67. (In Persian).

Bamaniyan, M. R., et al. (2012). Locating houses in neighborhood units based on the verses of the Holy Quran. *Indigenous City and Architecture*, 2, 49–63. (In Persian).

Bahraini, S. H. (1995). *The indigenous urban design language*. In *Proceedings of the First Congress on the History of Architecture and Urban Planning* (Vol. 2). Cultural Heritage Organization. (In Persian).

Bahraini, S. H. (2005). *Analysis of urban spaces in relation to users' behavioral patterns and design regulations* (4th ed.). University of Tehran. (In Persian).

Bahraini, S. H., & Tajbakhsh, G. (1999). The concept of territory in urban spaces and the role of indigenous urban design in realizing it. *Honarhaye Ziba*, 6, 18–31. (In Persian).

Bavandian, A. (2024). Theology of the Islamic city: Corners and treasures. *Theology of the City*, 2(3), 45–75. (In Persian).

Behzadfar, M. (2008). *The identity of the city: A perspective on the identity of Tehran* (2nd ed.). Nashr-e Shahr. (In Persian).

Blokbashi, A. (2004). *Ta'zieh and Ta'zieh performance in Iran*. Office of Cultural Research. (In Persian).

Bomat, N. D. (1990). *The Islamic city*. Translated by M. H. Halimi & M. Eslambolchi. Ministry of Culture and Islamic Guidance Publishing Organization. (In Persian).

Daneh, J. (2010). Foundations of the formation and principles of the physical organization of Islamic cities. *Iranian-Islamic City*, 1, 15–31. (In Persian).

Dashti, F., & Bagherinia, H. (2020). Reconsidering the issue of cultural security in the political system of religious democracy, with emphasis on the insight, attitude, and action of the Supreme Leader. *Quarterly Journal of Islamic Revolution Research*, 9(3), 41–62. (In Persian).

Hajiani, E. (2015). Identity security: Foundations and theoretical framework. *Iranian Sociology*, 9(1), 3–30. (In Persian).

Hojjat, I. (2006). *Preparation and compilation of educational materials and content for general architectural and urban planning education: Second-stage report*. Center for Urban Planning and Architecture Studies and Research. (In Persian).

Jafarian Tabrizi, M. T. (2000). *Follower culture and progressive culture*. Karamat. (In Persian).

Jahandideh, A. (2009). *Security in the political system of Islam*. Research Institute for Islamic Culture and Thought. (In Persian).

Jamali, Y., & Gharabaglou, M. (2023). Rethinking the concept of community toward the formation of the concept of the unified Ummah in the context of architecture and urban planning. *Quarterly Journal of Iranian-Islamic Pattern of Progress Studies*, 11(4), 267–294. (In Persian).

Javadi Amoli, A. (2012). *Mafatih al-Hayat* (57th ed.). Esra. (In Persian).

Juyayt, H. (1993). *Kufa: The emergence of the Islamic city*. Translated by A. Sarvghad Moghadam. Astan Quds Razavi Research Foundation. (In Persian).

Karami, E. (2011). Addressing Islamic identity in the physical structure of Iranian cities: Achieving the concept of Iranian-Islamic sense of place in contemporary urban design. In *National Conference on Islamic Architecture and Urban Planning*. Islamic Art University of Tabriz. (In Persian).

- Karami, E. (2013). *Examining the realization of Shariah-Islamic city in urban planning after the Islamic Revolution of Iran: A case study of Roshdiyeh, Tabriz* [Doctoral dissertation, Islamic Art University of Tabriz]. (In Persian).
- Karimi Maleh, A., & Garshasbi, R. (2018). Neo-archaeologism and its impact on the cultural-political security of the Islamic Republic of Iran. *Strategic Studies Quarterly*, 21(82), 153–182. (In Persian).
- Khorsand, R., Lotfi, S., & Behzadfar, M. (2022). Reconsidering the principles and concepts of beauty and the beautification of the city from the perspective of Islamic wisdom. *Interdisciplinary Studies of the Islamic Revolution Civilization*, 1(2), 31–60. (In Persian).
- Khazai, A. A. (2009). Cultural security. *Strategic Information Monthly*, 7(81). (In Persian).
- Mandell, R. (1998). *The changing face of national security*. Strategic Studies Research Center. (In Persian).
- Marzouqi, H. (2008). *Traditional principles of construction in Islam*. Translated by A. Moshkini & K. Habibi. Center for Urban Planning and Architecture Studies and Research, Ministry of Housing and Urban Development. (In Persian).
- Mashkini Fam, M., Ghazanfari-Nejad, B., Babalu, M., & Azami-Nia, M. (2024). Discourse analysis of the Supreme Leader in the field of cultural security in Iran. *Defensive Strategy*, 87, 41–64. (In Persian).
- Mir-Mohammad Tabar, S. A. (2024). Religion and cultural security: Examining the relationship between participation in religious gatherings and cultural security among young people in Sari. *Religion and Communications*, 31(1), 99–126. (In Persian).
- Mohammadi, M. M. (2010). Soft power and cultural security. *Strategic Policy*, 2(5–6). (In Persian).
- Mohammadi Reyshahri, M. (2006a). *Mizan al-Hikmah* (Vol. 1). Translated by H. R. Sheikhi. Dar al-Hadith. (In Persian).
- Mohammadi Reyshahri, M. (2006b). *Mizan al-Hikmah* (Vol. 6). Translated by H. R. Sheikhi. Dar al-Hadith. (In Persian).
- Mohammadi Reyshahri, M. (2008). *Encyclopedia of the mosque*. Translated by M. Khoshnasib. Dar al-Hadith. (In Persian).
- Molayi, A. (2023). Explaining the principles and foundations of Islamic city and urban planning based on fixed rulings. *Quarterly Journal of Social Theories of Muslim Thinkers*, 13(1), 127–144. (In Persian).
- Mousavi, S. S., & Ghorbi, M. J. (2013). Methods of realizing cultural security in the intellectual system of Imam Khomeini. *Cultural Guardianship of the Islamic Revolution*, 3(8), 29–60. (In Persian).
- Mousavi Sarvineh Baghi, E. S. (2018). Analysis of factors affecting the enhancement of pedestrian presence quality in Islamic city neighborhoods: A case study of Mashhad neighborhoods. *Cultural and Social Studies of Khorasan*, 13(1), 129–156. (In Persian).
- Motahari, M. (1979). *An introduction to the monotheistic worldview: Volume 2, The monotheistic worldview*. Sadra. (In Persian).
- Motahari, M. (1998a). *Divine justice* (11th ed.). Sadra. (In Persian).

- Motahari, M. (1998b). *Human being and faith* (16th ed.). Sadra. (In Persian).
- Naghizadeh, M. (1998). Characteristics of the Islamic city in Islamic texts. *Honarhaye Ziba*, 4–5, 47–61. (In Persian).
- Naghizadeh, M. (2006). *Islamic architecture and urban planning*. Rahian. (In Persian).
- Naghrekar, A. (2001). Preservation of cultural values in architecture and urban planning. In *Society and culture: Collection of articles* (Vol. 5). Aron. (In Persian).
- Naghrekar, A. (2008). *An introduction to Islamic identity in architecture and urban planning*. Payam-e Sima. (In Persian).
- Nasiri, A. A., & Lakzaei, N. (2018). Foundations of the relationship between “transcendent cultural security” and “transcendent cultural freedom.” *Transcendent Politics*, 6(21), 59–76. (In Persian).
- Nedimi, H. (1996). The tradition of chivalry and the path of architects. *Sooffeh*, 21–22(6), 6–21. (In Persian).
- Osmani, A. (1997). *The Islamic Medina*. Translated by A. Cheraghi. Amir Kabir. (In Persian).
- Pourjafar, M. R. (2002). Attention to urban design and architectural criteria in historic mosques: A case study of the Jama Masjid of Delhi. *Modares Journal of Art*, 1(1), 75–90. (In Persian).
- Pourmohammadi, M. R., Rostaei, S., & Kamelifar, Z. (2024). Assessing the realization of Islamic city drivers in Tabriz. *Geography and Planning*, 28(87), 143–163. (In Persian).
- Pirbabaei, M. T., & Karami, E. (2011). Factors affecting dissatisfaction with places surrounding regenerated urban fabrics. *Urban Management Research Journal*, 27, 163–182. (In Persian).
- Rahmani Saed, H., & Shafiei, J. (2022). The concept and components of cultural security in the Iranian-Islamic discourse. *National Security*, 12(44), 299–332. (In Persian).
- Rapoport, A. (1987). *The cultural origins of living complexes*. Translated by R. Rezazadeh. Iran University of Science and Technology. (In Persian).
- Saeedi Rezvani, A. (1993). *Islamic worldview and geographical phenomena: An introduction to the geography of Islamic lands*. Astan Quds Razavi. (In Persian).
- Sayyid Qutb, M. (1975). *Characteristics of the Islamic ideology*. Translated by S. M. Khamenei. (In Persian).
- Seyfian, M. K. (1995). Form and content in Islamic architecture. *Honarhaye Ziba*, 1, 56–58. (In Persian).
- Shokouei, H. (1990). *Social geography of cities*. Academic Jihad, University of Tehran. (In Persian).
- Simbar, R., & Rezapour, D. (2018). Cultural security from the perspective of Ayatollah Khamenei. *Crisis Studies of the Islamic World*, 5(3), 131–156. (In Persian).
- Sotari Sarban-Gholi, H., Karamati, H., & Javanpour Heravi, A. (2022). Urban concepts emphasized in *Man La Yahduruhu al-Faqih* toward achieving the Iranian-Islamic pattern of progress. *Quarterly Journal of Iranian-Islamic Pattern of Progress Studies*, 10(1). (In Persian).

- Tabatabaei, M. H. (2007). *Social relations in Islam* (2nd ed.). Islamic Publications Office. (In Persian).
- Tabatabaei, M. H. (2012). *Teachings of Islam* (8th ed.). Edited by S. H. Khosrowshahi. Boostan-e Ketab. (In Persian).
- Taghil, A. (2010). *Values and anti-values in the Quran* (4th ed.). Islamic Publications Office. (In Persian).
- Tavakoli, N. (2002). The compact city form. *Sooffeh*, 35, 5–18. (In Persian).
- Tohidfam, M. (2001). *Barriers to cultural development in Iran*. Center for the Recognition of Islam and Iran. (In Persian).
- Taqavi, A. A., & Maroufi, S. (2010). Evaluating the role of mosques in environmental quality: A case study of Amir Mosque in Tehran. *Urban Management Research Journal*, 25, 219–234. (In Persian).
- Zangi, B., & Ahmadi, B. (2016). Examining the identity-forming functions of urban wall painting in the Iranian-Islamic city. *Islamic Handicrafts*, 1(1), 39–46. (In Persian).
- Zare, S., Jahanian, R., & Salimi, M. (2020). Designing a model of cultural security in sustainable development, *16*(1), 23–39. (In Persian).
- Zarandi, S. M., & Mohammadnejad, S. H. (2014). Cultural security in the 1404 Vision Document of the Islamic Republic of Iran: Components, threats, and solutions. *Defensive Policy*, 22(87), 9–52. (In Persian).
- Zohreh, H. (2006). *The Isfahan school of urban planning: The grammar of design in the urban structure*. Ministry of Culture and Islamic Guidance. (In Persian).